

EROL AKCAN'IN REDDİYESİNE REDDİYE

Ali Ulvi ÖZDEMİR*

Giriş: Bu Yazı Niçin Kalem Alındı?

Bu yazı, Erol Akcan'ın Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün yayınladığı Atatürk Yolu dergisinin Güz 2019, Sayı 65'te yayınlanan *Ali Ulvi Özdemir'e Reddiye*¹ adını verdiği yazısında ileri sürdüğü yanıltıcı ve haksız iddialara yanıt olarak yazıldı. Bu yazı, benim Kuva-yı Milliye'ye ilişkin hepsi kanıtlı ve dayanakları olan görüşlerime yönelik Erol Akcan'ın söz konusu yazısında ileri sürdüğü iddiaları da yanıtlamak için yazıldı. Ve yine bu yazı, benim en haklı ve doğru bilimsel eleştirilerime karşı Erol Akcan'ın yazısında benim görüşlerimi kendince afişe etme ve Türk akademik camiasının Kuva-yı Milliye konusundaki hassasiyetlerini bana karşı kullanma niyeti ve cüretine karşılık olarak yazıldı. Ayrıca bu yazı, Demirci Mehmet Efe, Çerkez Ethem gibi bir zamanlar Kuva-yı Milliye bünyesinde faaliyet gösteren güçlerin, sonradan Milli Mücadele'yi baltalamak için isyan etmelerini ve o dönem masum halka yer yer ve zaman zaman gösterdikleri zalimane davranışlarını, Kuva-yı Milliye'ye yönelik sempatiyi öne sürüp görmezden gelerek, bilimsel gerçekleri hamaset duygusuyla gizlemeye çalışan anlayışa karşı, akademik camiada ve kamuoyunda yalnız kalma ve eleştiri oklarının kendine çevrilmesi korkusunu duymadan sadece ve sadece tarihsel gerçekleri, eğmeden, bükmeden, dile getirmeye çalışan bilimsel anlayışı ve bilim yapmanın çoğunluğun sesine boyun eğmeyen, sadece gördüğünü dile getiren bir ahlaka ve dürüstlüğe sahip olmayı gerektirdiği bilincini savunmak için yazıldı.

* Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ulvi68@hotmail.com, (ORCID: 0000-0001-9078-0423).

¹ Erol Akcan, "*Ali Ulvi Özdemir'e Reddiye*", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü' Atatürk Yolu Dergisi**, S.65, Güz 2019, s.449-456. Metinde kısaca *Reddiye* diye anılacaktır.

Bu yazı, aynı zamanda, hakkaniyet ilkesi gereğince var olan yanıt hakkımı kullanmak için yazıldı.

1. Erol Akcan'ın Yazısının Başlığına Yönelik Eleştirilerim

Erol Akcan'ın *Ali Ulvi Özdemir'e Reddiye* adını verdiği yazısı, “*bir eleştiri yazısı nasıl olmaz*” konusuna örnek olarak tarih alanında lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi alan tüm öğrencilere örnek olarak gösterilebilir.

Öncelikli olarak belirtmek istediğim konu şu: Erol Akcan'ın yazısında konu ettiği, benim Demirci Mehmet Efe ile ilgili yine Atatürk Yolu Dergisi'nin Bahar 2018, 62.sayısında, 199.-252 sayfaları arasında yayınlanan *Yaklaşım Farklılıkları Açısından Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye'ye Katılışı ve Kuva-yı Milliye Bünyesindeki Faaliyetlerinin Niteliği*² başlıklı makalemde belirttiğim görüşlerime karşı yazdığı *Ali Ulvi Özdemir'e Reddiye* yazısının başlığı, bu haliyle bir bilimsel yayına, bir bilimsel esere konulmaması gereken bir başlıktır. Bilimle uğraşan herkes, her akademisyen yazdığı kitaplara, makalelere, bildirilere, ileri sürdüğü görüşlere karşı her türlü “bilimsel” eleştiriye açık ve tahammüllü olmalıdır. Dolayısıyla bilimsel alanda ileri sürülen görüşlere eleştirilerin getirilmesi doğaldır. Bu eleştirilere karşılık verilmesi de doğaldır. Ancak Erol Akcan'ın *Yaklaşım Farklılıkları Açısından Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye'ye Katılışı ve Kuva-yı Milliye Bünyesindeki Faaliyetlerinin Niteliği* adlı makalemde öne sürdüğüm görüşlerime ve bu makalemde kendisinin Atatürk Araştırma Merkezi tarafından yayınlanan *Milli Mücadele'de Demirci Mehmet Efe*³ adlı çalışmasındaki bazı bölümleri eleştirmem üzerine kendini savunma amaçlı ve eleştirilerime karşılık vermek üzere yazdığı yazısına başlık olarak *Ali Ulvi Özdemir'e Reddiye* adını seçmesi ve kullanması bilimsel değildir. Ahlaki de değildir. Çünkü Ali Ulvi Özdemir bir kişinin, saygın bir üniversitenin saygın bir öğretim üyesinin adıdır. Bir kişinin bir makalesine eleştiri getirmek ve bu makaleye “reddiye” yazmak ayrı, bir kişiliği, bir insanı, bir bireyi temsil eden bir ada reddiye yazmak ayrıdır. Ali Ulvi Özdemir bir makale adı değildir. Bir kişiliğe reddiye yazmak, o kişinin bütün niteliklerine karşı olmaktır. Bir kişinin adından sonra “reddiye” sözcüğünü kullanmak o kişinin bütün niteliklerini reddediyorsunuz demektir. Benim adım benim kişiliğimin

² Ali Ulvi Özdemir, “*Yaklaşım Farklılıkları Açısından Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye'ye Katılışı ve Kuva-yı Milliye Bünyesindeki Faaliyetlerinin Niteliği*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü' Atatürk Yolu Dergisi**, S.62 (Bahar 2019, s.199-252).

³ Erol Akcan, **Milli Mücadele'de Demirci Mehmet Efe (1919-1920)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2014.

bütün yönlerimi temsil eder. Bu bütün insanlar ve onların adları (soyadlarını da kapsar biçimde kullanıyorum) için geçerlidir. Kişiliğimin bütün yönlerimi hedefe koymak neyin nesidir? Bunun bilimsellikle ilgisi nedir? Peki ahlaki mi? Ben bu satırları yazarken 52 yaşında olan biriyim. İki çocuğun babası, bir eş, bir oğul, bir kardeş, bir hoca gibi kişiliğinin bir birçok yönü ve niteliği olan, kendi çevresinde kendince seveni olan biriyim. Benim bir makalemdeki bir düşüncemi, bir cümlemi eleştirmek, bunları hedef almak ve bunları reddetmek olabilir ama kişiliğimin bütün bu yönlerini temsil eden adımları hedefe koymak ve bu ada bir reddiye yazmak olamaz. Bu hiçbir açıdan savunulamaz. Bir kişinin yazdığı bir makaleyi “bilimdışı” saymak, o kişiye karşı bilimsel ahlaka sığmayan böyle bir yaklaşımda bulunmaya, kişiliğini temsil eden adını başlığa taşımaya ve adına reddiye yazmaya bahane oluşturmaz. Reddiye sözcüğünü kullanacak kişi, benim bu yazımda yaptığım gibi birinin kişiliğinin bütününü temsil eden adına karşı değil, o kişinin bir makalesine karşı reddiye yazmalı ve bunu başlığa taşımalıdır. Herkese bilimsellik dersi verirken bilimsel ahlaktan habersiz davranmak doğru değildir. Erol Akcan, bir bilimsel esere yanıt verirken ölçüleri kaçırmıştır. Bu anlayışı reddediyorum. Herkes kendini savunabilir, eleştiriye karşı-eleştiri getirebilir ama bunu bilimsel ölçülerde yapmalıdır. Erol Akcan bunu yapmamıştır. Bu yüzden ben yazımın başlığını *Erol Akcan'a Reddiye* değil *Erol Akcan'ın Reddiyesine Reddiye* koydum. Burada Erol Akcan'ın yaptığı gibi kişiliğini değil bir yazısını, o yazıdaki iddialarını reddediyorum. Aramızda böyle bir fark olduğunu vurgulamak zorunludur.

2. Erol Akcan'ın “Bir Tez Nasıl Olmamalıdır” Örneği Olarak Demirci Mehmet Efe İle İlgili Çalışmasına Yönelttiğim Temel Eleştiri Neydi?

Erol Akcan'ın “*Ali Ulvi Özdemir'e Reddiye*” başlıklı yazısını yazmasına neden olan hususlardan biri, benim *Yaklaşım Farklılıkları Açısından Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye'ye Katılışı ve Kuva-yı Milliye Bünyesindeki Faaliyetlerinin Niteliği* adlı makalemdeki 16. dipnotta, Erol Akcan'ın yukarıda sözünü ettiğim kitabının 19. Sayfasındaki bir cümlesinden sonra verdiği dipnot bilgisini yönetimsel olarak eleştirmemdi. Erol Akcan'ın cümlesi ve dipnot kullanımını şöyleydi:

“Demirci Mehmet Efe, mücadele için gerekli olan iane ve mücahit ihtiyacını meşru yollardan karşılayamayacağını veya bunun yeterli olmayacağını anlamış olacak ki, 10 Haziran 1919'da Bozdoğan Kasabası'nı

basmıştır. Kasabadaki mahkumları maiyetine alan Demirci Mehmet Efe, jandarmanın elinde bulunan silahları da götürmüştür."⁴

Burada Erol Akcan "götürmüştür" sözcüğünden sonra eserinde 66 numara ile bir dipnot düşmüştür. Bu dipnot için Erol Akcan "BOA. DH. KMS. DN. 53-4, VN. 19." kodlu bir arşiv belgesini işaret etmektedir. Benim bu noktada kendi makalemin 16. dipnotunda bazı eleştirilerim olmuştu. Birincisi bu belge yukarıdaki cümledeki hangi ifadenin kaynağı olarak verilmektedir? Çünkü paragrafın sonunda iki önemli cümle ve iki önemli yargı var. İlki 10 Haziran 1919'da Bozdoğan Kasabası'nın basılması ve ikincisi bu baskında jandarmanın elinde bulunan silahların alınması. Benim makalem öncelikle Demirci Mehmet Efe'nin Bozdoğan Kasabası'nın basıp basmadığı ve ne zaman bastığı ile ilgili bir çok yazarın yargısını verip olayın aslının ne olduğunu da sorunsallaştıran bir kısmı da içermektedir. Nitekim Erol Akcan tam da bu noktada bir kaynağa atıfta bulunmaktadır. Ancak Erol Akcan'ın kitabında yukarıda sözünü ettiğim dipnotta kaynak olarak verdiği arşiv belgesinin kendisinin de belirttiği hangi yargıya dayanak olduğunun belli olmadığını vurgulayarak yönetsel bir eleştiri getirmiştım. Belge 10 Haziran 1919'da Bozdoğan Kasabası'nı bastığını mı yoksa bu baskında Jandarmanın silahlarının alınmasını mı belgelemektedir? Eğer Erol Akcan'ın dipnotu "10 Haziran 1919'da Bozdoğan Kasabası'nı basmıştır." ifadesinden sonra gelseydi söz konusu belgenin bu baskını belgelediği ve tarih konusunda bir şüphemizin kalmayacağı bir durum oluşacaktı. Çünkü benim makalemde de belirttiğim gibi bir çok yazar ve akademisyen bu baskın ya da Demirci Mehmet Efe'nin o dönemki eylemleri için farklı şeyler söylüyorlardı. Hatta bunu makalemde tabloluşturmıştım:

Yazar	Tarih	Kasaba	Olay
1-Sabahattin Selek	1919 Haziran sonu	Bozdoğan	Ziraat Bankası Soygunu
2-Bayram Bayraktar	15 Mayıs 1919	Bozdoğan	Ziraat Bankası Soygunu
3-Sıtkı Aydınel	16-20 Haziran 1919	Bozdoğan	Jandarmaların öldürülmesi, bir zenginin evinin yakılması
4-Sıtkı Aydınel	25-30 Haziran 1919	Karacasu	Baskın var. Ancak detay yok.
5-Asaf Gökbel	18 Haziran 1919	Bozdoğan	Jandarmaların öldürülmesi
6-İbrahim Kiraz	27 Mayıs 1919	Bozdoğan	Ziraat Bankası Soygunu
7-Erol Akcan	10 Haziran 1919	Bozdoğan	Mahkumları maiyetine alma
8-Rahmi Apak	20-21 Haziran 1919	Bozdoğan	Ziraat Bankası Soygunu ⁵

Tekrar söylemek gerekirse, bunca yazarın anlayamadığı bir konuda Erol Akcan bir belgeye atıfla sorunu kesin bir hükme bağlamaya yaklaşmış olmaktadır. Yaklaştı diyorum çünkü sorun da burada, verdiği dipnotu, "10

⁴ Akcan, a.g.e., s.19.

⁵ Bu tablonun dipnotlu orijinal hali için bkz. Özdemir, a.g.m., s.207.

Haziran 1919'da Bozdoğan Kasabası'nı basmıştır." ifadesinden sonra kullanmadığı ve "*Kasabadaki mahkumları maiyetine alan Demirci Mehmet Efe, jandarmanın elinde bulunan silahları da götürmüştür.*" cümlesinden sonra kullandığı için belgenin hangi hükmün kanıtı olduğu anlaşılamamaktadır. Bunu yönetsel olarak doğru bulmadım ve eleştirdim. Çünkü Demirci Mehmet Efe'nin aynı baskında jandarmaları öldürttüğü iddiaları da var.

Yukardaki tabloda da görüleceği üzere Sıtkı Aydın ve Asaf Gökbel, Bozdoğan'ın basıldığını ve bu baskında jandarmaların öldürülmesinden söz ediyorlar. Erol Akcan ise jandarmanın elindeki silahların alınmasından söz ediyor. Dolayısıyla referans verdiği belge baskının tarihini mi yoksa jandarmalara nasıl muamele edildiğini mi belgeliyor, anlaşılamamaktadır. Bu yönetsel bir sorundur. Bu kadar tartışmalı bir konuda bizi kesin çözüme ulaştıracak, tartışmayı bitirecek belgeyi bulan ve referans veren bir araştırmacı bunu neden çalışmasının sonuna eklemez? Eğer Erol Akcan bu belgeyi çalışmasının sonunda aynen yayınlaysaydı hiç tartışma yapmayacaktık. Ayrıca Erol Akcan yazdığı "*Reddiye*" yazısında da belgeyi yayımlayabilirdi ve sorun yine bu noktada çözümlenebilirdi. Ben de hala aynı konuda eleştiri yineliyorum: Bütün akademisyenlerin tartıştığı bir konuda herkesi tatmin edecek bir belge, bir tez çalışmasında yayınlanacak belgeler arasında verilmezse hangi belge yayınlanabilir ki? Nitekim Erol Akcan kitabının sonunda 12 belgeye yer vermiştir ama bu kadar çok kişinin tartıştığı ve uzlaşmadığı bir konuyu kökten çözecek belgeyi yayınlamaktan çekinmiştir. Neden? Benim tabloladığı ve göstermeye çalıştığım bu uzlaşmazlıklardan ya da tartışmalardan haberdar olduğu halde bu tartışmaları bitirecek bir belgeye sahip olup bunu herkese göstermemek nasıl açıklanabilir? Burada iki olasılık söz konusu. Ya Erol Akcan bu konunun bu kadar tartışmalı olduğunu düşünmüyor (böyle olduğunu sanmıyorum) ya da bu tabloda görülen anlaşmazlıkları biliyor ama bu tartışmaları bitirecek, olayı netliğe kavuşturacak belgeyi kendi tezinin sonunda yayınlamaya değer gördüğü 12 belgeden daha az önemli görüyor. Benim yönetsel eleştirim temel noktaları budur. Bu eleştiriye karşılık Erol Akcan "*Reddiye*" yazısında sadece şu ifadelerle yaptığı (yapmadığı) eylemi direk bana hitap ederek şöyle savunuyor: "*Sayın Özdemir, layık-ı veçhile eski yazıyı bilir ve arşiv vaesikalarına dayalı bir çalışma yaparsanız, kullandığınız bütün belgeleri ekler kısmında göstermezsiniz.*"⁶ Bu cümleden sonra yazılanlara daha sonra yanıt vereceğim ancak bu cümledeki ifade doğrudur. Bir araştırmacı, bir akademisyen bir bilimsel eserde kullandığı bütün belgeleri hem eserinin sonunda yayınlamak zorunda değildir hem de gerçekten kullandığı bütün

⁶ Akcan, "...Reddiye", s. 453.

belgeleri yayınlaması mümkün değildir. Buraya kadar doğru. Ama bazı belgeleri yayınlamak mümkün. Nitekim Erol Akcan da 12 adet belgeyi eserinin sonuna eklemiştir. Erol Akcan'ın kitabı bir Yüksek Lisans Tezi'nin kitaplaşmış halidir. Tezinin sonuna hangi belgeleri koyacağını hangilerini koymayacağını bir seçim üzerine belirlemiştir. Buna sanırım kimsenin itirazı olamaz. Ancak bu seçimin belgeler arasından rastgele bir seçim olamayacağı da kesindir. Öyleyse yayınlanmaya değer görülmüş 12 belge, (“BOA. DH. KMS. DN. 53–4, VN.19” la birlikte) yayınlanmayan diğer belgelerden çok daha önemli görülmüştür. Böyle bir çıkarım yapmaya sanırım hakkımız var. Benim diğer “yöntemsel” itirazım da bu noktada. Bu kadar tartışmalı bir konuyu aydınlatacak bir belge nasıl bu kadar önemsiz görülebilir?⁷ Erol Akcan *Reddiye*'de özel olarak bunu açıklamıyor. Genel bir savunmaya başvuruyor. Bu tartışmalı bir konuyu aydınlatacak belgeyi nasıl diğer 12 belgeden daha az önemli gördüğünü pekala açıklayabilirdi. Ya da Erol Akcan bu konuda benim tablolattığım tartışmadan haberdar değil. Haberdar ise ve buna rağmen bu konuyu aydınlatacak belgeyi yayınlamıyorsa diyecek bir sözüm yok. Bana karşı bir *Reddiye* yazdıran eleştiriye konu olan belge neden *Reddiye*'ye ek olarak yayınlanmamıştır? Üstelik kendisini “belge uydurmakla” suçladığımı⁸ söyledikten sonra “bu belgeyi uydurmadım işte belge bu” demesi daha dorğu olmaz mıydı? Bu konuya geleceğim.

Bu konunun ve bu belgenin neden üzerinde bu kadar duruyorum? Çünkü benim *Reddiye*'ye konu olan makalemde 16 nolu dipnota da belirttiğim gibi “BOA. DH. KMS. DN. 53–4, VN” kodlu belge, makalemi yazarken baktığım başka bir çalışmada da karşıma çıktı: Hakkı Gürkan Ganız'ın yayınlanmamış yüksek lisans tezinde⁹ de bu belgeye atıf var ve bu atıf Demirci Mehmet Efe'nin Bozdoğan Kasabası'nı bastığını ve “buradaki jandarmaları öldürmüş ve bir zengin evini yakmıştır” bilgisini içeren bir cümleden sonra yapılmıştır. Gerçekten de Ganız'ın tezinin 98. sayfasında da

⁷ Akcan kitabının sonunda 13 (13. Belge 12 numaralı belgeden sonra 12/A olarak işaretlenmiş) adet belgeye EKLER kısmında yer vermiş. Bir insan çalışmasının sonuna hangi ekleri koyacağına kendi gerekçeleriyle kendisi karar verebilir. İlginç olan nokta Erol Akcan'ın kitabının arkasında “EKLER” kısmında yer verdiği belgelerin hiçbirinin Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)'nden alınmış belge olmaması. Çalışmasının birçok yerinde BOA belgelerine yer vermesine rağmen Erol Akcan'ın örnek olsun diye bir tane bile BOA belgesine çalışmasının sonunda yer vermemesi de dikkat çekiyor.

⁸ Akcan, “...*Reddiye*”, s. 453. Oysa benim “*Reddiye*” nin yazılmasına neden olan makaledeki ifadem “*Dolayısıyla bu belgenin ya içeriği tam incelenmemiştir ya da bu belge şüphelidir.*” şeklindeydi. Bkz., Özdemir, a.g.m., s.206.

⁹ Hakkı Gürkan Ganız, *Milli Mücadele Başlarında Aydın Sancağı (1919-1920)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 2007.

Erol Akcan'ın referans verdiği "BOA. DH. KMS. DN. 53-4, VN.19" adlı belgenin dipnot olarak atıf yapıldığı cümle şöyledir:

*"Demirci Mehmet Efe İzmir'in işgalinden sonra Temmuz 1919 başlarına kadar eşkiyalığa devam etti. Yörük Ali Efe'nin Malgaç baskını yaptığı günlerin hemen ertesinde Demirci, Bozdoğan Kasabası'nı basarak jandarmaları öldürmüş ve bir zengin evini yakıp gitmişti."*¹⁰

Benim Erol Akcan'a yönelttiğim yöntemsel eleştirilerin temeli Ganız'ın aynı belgeyi "**Demirci, Bozdoğan Kasabası'nı basarak jandarmaları öldürmüş ve bir zengin evini yakıp gitmişti.**"¹¹ biçimindeki bir ifadeden sonra atıf olarak kullanmasıydı. Şimdi durum şu: Aynı belgeyi referans veren iki ayrı cümle var ve birinde (Akcan) Demirci Mehmet Efe, "*jandarmanın elinde bulunan silahları da götürmüştür.*", diğesinde (Ganız) "*jandarmaları öldürmüş ve bir zengin evini yakıp gitmişti.*" demektir. Aynı belge bu kadar farklı iki ayrı cümlenin nasıl kaynağı olabilir? Kim olsa bu noktada bu belgeyi görmek istemez mi? Jandarmalar Demirci Mehmet Efe tarafından öldürüldü mü, öldürülmedi mi? Bu o kadar önemsiz mi? Akcan'a göre Demirci Mehmet Efe Jandarmanın elindeki silahları alıyor. Ganız'a göre ise Demirci Mehmet Efe jandarmaları öldürüyor.¹² Akcan'a göre jandarmaların silahını alıyorsa sonra bu jandarmalar ne oluyor? Silahsız bir biçimde karakollarına dönüyorlar mı? Peki bir jandarma bir eşkiya grubuna silahını nasıl teslim eder? Bu arada direnme olmuş mudur? Bu sorular önemsiz mi? Kesinlikle önemli; çünkü jandarma öldürmekle jandarmanın elindeki silahı almak eylemi yapan kişi ya da kişiler için farklı nitelermeler yapmamıza neden olur. Nitekim Erol Akcan bu baskını "eşkiyalık" olarak nitelermeye karşı çıkmış ve Demirci Mehmet Efe'nin Bozdoğan baskını ("birincisi")¹³ diyerek) milli mücadeleye hazırlık aşamasında "aine ve mücahit ihtiyacına" yönelik faaliyet olarak değerlendirmiştir.¹⁴ Akcan bu görüşünü *Reddiye* yazısında da tekrarlamıştır.¹⁵ Eğer Demirci Mehmet Efe baskın yaptığı (Demirci Mehmet Efe'nin Bozdoğan Kasabası'na yönelik eylemini Akcan da "baskın" olarak nitelermektedir.¹⁶) bir kasabada jandarma öldürmüşse bu eylemi Akcan nasıl

¹⁰ Ganız, **a.g.e.**, s. 98, 284 numaralı dipnot.

¹¹ Ganız, **a.g.e.**, s. 98.

¹² Demirci Mehmet Efe ile ilgili başka bir tezin sahibi olan Bilal Cura'ya göre de Demirci Mehmet Efe Jandarmaları öldürmüştür. Bilal Cura, **Demirci Mehmet Efe**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir 2004, s.54.

¹³ Akcan, "...*Reddiye*", s. 451.

¹⁴ Akcan, **a.g.e.**, s. 23, 78 numaralı dipnot.

¹⁵ Akcan, "...*Reddiye*", s. 451.

¹⁶ Akcan, **a.g.e.**, s. 19.

olur da “eşkiyalık” olarak değerlendirmez? Öyleyse eşkiyalık başka nedir? Bunu sormaya sanırım hakkımız var. **Eğer** söz konusu belgede Demirci Mehmet Efe'nin jandarma öldürüldüğü yazıyorsa (Ganiz'a göre ve onun da alıntılacağı Asaf Gökbel'e göre böyle) buna rağmen böyle bir eylemi sadece “mücadele için aine ve mücahit ihtiyacına yönelik faaliyet” sayabilmek ne kadar bilimsel bir yaklaşım olabilir? Zavallı Jandarma askerlerini öldürmek nasıl hoş görülebilir? Unutmayalım Akcan bu baskını Kuva-yı Milliye bünyesinde bir eylem olarak nitelemektedir (“*Özdemir'in, Demirci Mehmet Efe'nin Bozdoğan ve Karacasu baskınlarını Kuva-yı Milliye bünyesinde gerçekleştirmiş eylemler olarak ele alan yaklaşımı ve tespit, kendisine değil, bize aittir.*”¹⁷) Demek ki **eğer** belgede Ganiz'ın dediği gibi Demirci Mehmet Efe'nin Bozdoğan baskını sırasında jandarmaları öldürdüğü yazıyorsa Akcan'a göre bir Kuva-yı Milliye birliği Bozdoğan'daki jandarmaları öldürüyor olsa bile bu eleştirilecek bir eşkiyalık eylemi değil, sadece aine ve adam ihtiyacına yönelik bir eylem. Benim itirazım da bu ikinci düşünceye. Bu düşünceye göre bir jandarma gurubu henüz Kuva-yı Milliye'nin varlığından haberdar değilken bile Kuva-yı Milliye tarafından öldürülebilir. Peki kimin adına ve hangi gerekçeyle? Yunanlılarla işbirliği mi yapmışlar, isyana mı katılmışlar, nasıl bir iletişimsizlik olmuş da ikna olamamışlar ve çatışma yaşanmış? Bu eylem masum görülebilir mi? Öldüren kişiler bu tarihte biz “Kuva-yı Milliyeyiz” diye bir kimlik mi elde etmişler? Bize göre bu eylem bir eşkiyalıktır ve görmezden gelinemez, normal sayılamaz. Eğer savunulacaksa da belgede **eğer** jandarmaların öldürüldüğü yazıyorsa, “jandarmalar öldürüldü” deyip bu eylemin açıkça meşru olduğu savunulmalıdır ki tartışmanın taraflarının (Ben ve Akcan'ın) görüşleri netlik kazanmış olsun. Oysa Akcan jandarmaların öldürülmesini açıkça savunmuyor. Bundan hiç söz etmiyor. Peki neden? Yukarda birçok yerde “**eğer**” dediğim dikkat çekmiştir. Gerçekten de Akcan jandarmaların öldürülmesinden söz etmiyorsa belgede jandarmaların öldürüldüğü yazmıyor olabilir. Bu durumda Akcan'ın bu baskını eleştirmesi beklenemez. Ama Ganiz, aynı belgede jandarmalar öldürüldü bilgisini görüyorsa ve Akcan görmüyorsa, benim gibi, her iki esere de bakıp aynı belgeden farklı bilgiler verildiğini gören araştırmacılar ne yapsın? Belgenin aslı olsaydı çok iyi olmaz mıydı? Ama ne Ganiz ne Akcan bu belgeyi açıkça vermiyorlar. Akcan benim makalemi okuyup Ganiz'ın tezini işaret ettiğim bölümü de okuduğu halde yine belgeye yer vermiyor. İlginç değil mi? İki Türk üniversitesinde yapılan iki ayrı yüksek lisans tez çalışmasında aynı belge farklı okunuyorsa üçüncü kişi olan benim belgenin aslını bir de ben okusaydım diye merak etmesi çok anormal bir istek mi? Benim aynı belgeyi kullanan iki yazarın

¹⁷ Akcan “...Reddiye”, s. 451.

farklı ifadelerine dikkat çekmem ve Akcan'ın 10 Haziran'da Bozdoğan Kasabası'nın basılıp mahkumların serbest bırakılması ve jandarmaların silahlarının alınması iddialarının hangisini desteklemek için kullanıldığını, yoksa bütün iddiaların dayanağı olarak mı kullanıldığını sormam neden yadırganıyor? Benim düşüncem, bir düşünce ya da iddia ileri sürülürken buna ilişkin bir dayanağın, bir belgenin hangi iddianın katını olarak sunulduğunun açık olması gerektiği yönündeydi. Bunun olmamasını da yöntemsel bir hata olarak değerlendirdim. *“Dolayısıyla bu belgenin ya içeriği tam incelenmemiştir ya da bu belge şüphelidir.”* şeklindeki ifadem dikkat edilirse Ganız'ın tezinden bahsettiğim bölüm hakkında yazdığım kısımdaydı.¹⁸ Benim *“Yaklaşım Farklılıkları Açısından Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye'ye Katılışı ve Kuva-yı Milliye Bünyesindeki Faaliyetlerinin Niteliği”* adlı makalemin 206. Sayfasındaki 16. Dipnotu şöyleydi:

Hakkı Gürkan Ganız, Milli Mücadele Başlarında Aydın Sancağı (1919-1920), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 2007, s. 98. Bu çalışmada yer alan ifade için “BOA. DH. KMS. DN. 53-4, VN. 19.” kodlu Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ne ait bir belgeye atf yapılmaktadır. Ancak söz konusu tezde bu belgeden elde edilmesi düşünülebilecek Bozdoğan Kasabası'ndaki hangi bankanın basıldığı, soyulduğu ve kaç jandarmanın bu sırada öldürüldüğü bilgisi verilmemektedir. Döneme ilişkin daha hafif eşkiyalık hareketlerini içeren bir çok belgede verilen kimi ayrıntılar düşünüldüğünde özellikle ölen insan sayısı ve bir banka gibi çok göz önündeki bir kurumun hangisi olduğu konusunda bilgi olmaması bu belge konusunda şüpheye kapılmamıza neden olmaktadır. Belgenin kimden kime gönderildiği de belirtilmemektedir. Döneme ilişkin Batı Anadolu'ya ait eşkiyalık olaylarındaki ayrıntılı tariflere örnek olarak bkz. Mehmet Temel, “Kuvayı Milliye Döneminde Milas-Bodrum'da Eşkiyalık ve Çetecilik”, Milli Mücadele'de Mentеше Sancağı ve Yörük Ali Efe, (Editör: Günver Güneş), Pia Yayınları, Birinci Baskı, 2013, s. 122-139. Bu makalede verilen örneklerdeki detaylar, asayişle ilgili bir iç yazışmasında banka soygunu gibi görece önemli bir olayın detaylarının belirtilmemesinin mümkün olamayacağını göstermeye yeterlidir. Dolayısıyla bu belgenin ya içeriği tam incelenmemiştir ya da bu belge şüphelidir. (NOT: Hakkı Gürkan Ganız'ın tezinin bizim de kullandığımız 98. sayfasında verilen 285 nolu dipnottaki ifadeler, kaynak belirtmeden ya da tırnak işareti kullanmadan Sıtkı Aydinel'in

¹⁸ Özdemir, a.g.m., s. 207, 16.dipnot.

eserinin 205. sayfadaki 277 nolu dipnottan anılmış ve Aydınel'in ifadeleri aynen ya da bazı ifadeler küçük değişiklikler yapılarak tez yazarının kendi ifadeleriymiş gibi kullanılmıştır. Hatta Hakkı Gürkan Ganız'ın tezinin 98. sayfasında, son paragraftaki 2. cümleyi oluşturan "Ancak Demirci Mehmet Efe'nin bu mektubun etkisi altında kaldığını da belirtmek gerekir." ifadesi de Aydınel'in çalışmasının 205. sayfasının 2. paragrafının "Ancak" ile başlayan 2. cümlesinin aynısıdır. Bu durumun bilim ahlakı adına uygun olmayan bir anlayış olduğunu da belirtmek durumundayız.) Yukarıda belirtilen BOA. DH. KMS. DN. 53-4, VN. 19 nolu belge, Erol Akcan'ın adı geçen kitabının 19 sayfasındaki 66 dipnot'ta da aynı yazılımla kullanılmıştır. (Bkz. Akcan, a.g.e., s. 19.) Erol Akcan, bu belgenin ATASE arşivindeki numarasını da aynı dipnota KN.32, GN.83.BN:6/1: olarak vermektedir. Ancak kitabının sonundaki ekler arasında bu belge nedense yoktur. Ayrıca Akcan, bu dipnota eklediği kendi açıklamasında belgenin mahkûmların hapisshaneden çıkartılıp Demirci Mehmet Efe'nin maiyetine alınması üzerinde durmuştur. Bu durumda biz yine bu belgenin Akcan'ın kitabının 19. sayfasındaki "10 Haziran 1919'da Bozdoğan kasabasını basmıştır" ifadesini desteklemek için mi yoksa devamında mahkûmların Demirci Mehmet Efe'nin maiyetine alınmasını göstermek için mi dipnotta belirtildiğini anlayamamış durumdayız. Bunun dipnot kullanırken ve içeriğini aynen yayınlamadığımız bir belgeye atıf yaparken ortaya çıkan bir yöntemsel hata olduğunu söylemek durumundayız.¹⁹

Görüldüğü gibi Akcan'ın belgeyi kullanımına ilişkin sadece iki iddiayı tek bir kaynağa gönderme yaparak dipnot kullanması üzerine "yöntemsel bir hata" değerlendirmesi yapmışız. Burada Ganız'ın aynı belgeyi kullanırken yaptığımız değerlendirmeleri Akcan'ın kendi üzerine aldığı görüyoruz. Buradan hareketle Akcan, onu "belge uydurmakla" suçladığını iddia etmektedir. Böyle bir şey demedim. Dipnotta da belirttiğim gibi Ganız'ın kullanımını eleştirirken ve başka kaynaklardan aynı ifadeleri kullandığını belirtirken "**Dolayısıyla bu belgenin ya içeriği tam incelenmemiştir ya da bu belge şüphelidir.**" demekteyim. Bu ifadelerimden Ganız'ın belgenin içeriğini "tam incelenemediği" kısmı kesinlikle doğrudur. Bunu biraz sonra ortaya koyacağım. Devamında "ya da bu belge şüphelidir" ifadesi de benim aynı belgeden iki farklı sonuç çıkarılmasına ilişkin şüphemdir. Zaten "ya da..." ifadesi bu konuda bu "şüpheliliğin" olasılık olduğunu belirtmektedir. Benim yöntemsel olarak yaptığım bu eleştiriye bir "belge uydurma" suçlamasına dönüştürerek çarpıtmak ve bu çarpıtmayı dile

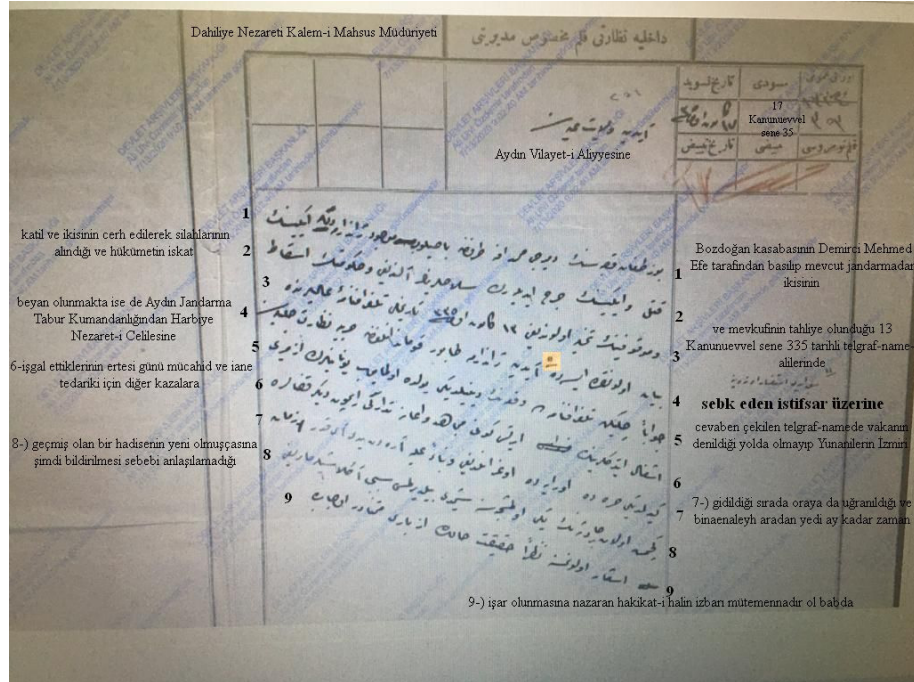
¹⁹ Özdemir, aynı yer.

getirdikten sonra bile bu belgeyi yayınlamamak (“bak şüpheli/uydurma değil bu belge” dememek) de bence yine bu kez *Reddiye* yazısı için bir yönemsel hatadır. İnsanın kendini “belge uydurmak” gibi bir suçlamayla kaşı karşıya kaldığı bir durumda “böyle bir belge var ve o da şu” diyerek savunması daha doğru olmaz mıydı? Oysa Akcan benim için “*bizi belge uydurmakla suçlamaktadır*” dedikten hemen sonra arşiv vesikalarına nasıl dipnot düşüleceğine ilişkin bir konuya geçmektedir. Bu durum daha da şüphe çekici hale getiriyor olayı. Normali, (gerçekte yapılmamış olan) böyle ağır bir suçlamayı göğüslemek, bu “şüpheli” olmayan belgeyi suçlamayı belirtip hemen yayınlamak ve üzerinde konuşmak olurdu. Akcan bunu *Reddiye*'de yapmıyor. Çünkü birzadan göstereceğim gibi daha belgeyi görmeden düşündüğüm gibi bu belge gerçekten de şüphelidir.

Bu belge bir bilim insanının kullanırken en çok dikkat edeceği belge türlerinden biridir. Dolayısıyla benim bu belge “şüpheli” değerlendirmem doğrudur ve “şüpheli” belge deyiminden “belge uydurmak” değerlendirmesi çıkması ise tam bir çarpıtmadır. Kimseyi belge uydurmakla suçlamadım, suçlamıyorum. Var olan ve içeriği bilgi verme açısından belirsizliklerle dolu bir belgenin yanlış yorumlanması söz konusudur. Bu yüzden ben aslında kısaca kullandığımız belgelere ve bu belgeleri kullanırken, dipnot verirken dikkat edin diyorum. Erol Akcan, yapmadığım bir eylemi ve sözü “belge uydurmakla suçlama” ifadesi ile ortaya koyarak etik olmayan bir çıkarsamada bulunmuştur. Şimdi bu durumda asıl suçlamamı yapayım: Erol Akcan kendisini “belge uydurmakla suçlamaktadır” diyerek itham ettiğimi söylerken uydurmaktadır. Bir kişi için belge uydurma suçlaması yapacak olsaydım açıkça böyle söylerdim. Belge uydurma suçlaması “Erol Akcan olmayan bir belgeyi varmış gibi kullanmıştır” gibi bir ifade kullansaydım olurdu. Açıkcası “...ya da bu belge şüphelidir” ifadesinden “belge uydurma” suçlaması çıkmaz. Bu çok zorlama çıkarım bile yönemsel bir sorundur. Erol Akcan bizi haksız yere suçlamaktadır. Bu belge yanlış değerlendirilmiş, içeriği şüphe dolu, bilimsel çalışmalarda bir iddiaya dayanak oluşturması sorunlu bir belgedir. Nitekim bu belgenin biraz sonra içeriği incelendiğinde tarih çalışmalarında bir yargıya dayanak olamayacak belirsizliklerle dolu olduğu ortaya çıkacaktır. Erol Akcan'ın bu belgeden “10 Haziran 1919”da bir baskın olduğu bilgisini çıkartarak eserinde 66 numaralı dipnotta bu belgeye atıfta bulunmasına yönelik olarak, içerdiği bilgi açısından kesinlikle “şüpheli” bu belgenin aslında yanlış yorumladığına ilişkin düşüncelerime de yer vereceğim. **“Dolayısıyla bu belgenin ya içeriği tam incelenmemiştir ya da bu belge şüphelidir.”** iddiamın arkasındayım. Demek ki sadece cümlemin ilk kısmı (bu belgenin içeriğinin tam incelenmediği kısmı) Erol Akcan'ı ilgilendirmektedir. Burada “ya da” ifadesi “ve” ifadesi gibi kullanılamaz.

Ancak ben bu belgenin şüpheli de olduğunu ortaya koyacağım. Söylediklerim bu ve bunlardan “belge uydurma suçlaması” nasıl çıkıyor anlayamıyorum. Böyle bir suçlama algısı oluşmuşsa da nasıl olur belge yayınlanmaz onu da şüpheli karşılıyorum. Buradan doğan yeni şüphe şu: Acaba belgenin içeriği, şüpheli bir içerik mi? Belgenin “10 Haziran 1919” da olanlar hakkında bir yargı oluşturmaya yetmediği ortaya çıkar korkusu mu belgeyi açıkça yayınlamaktan alıkoymaktadır insanları? Belgeyi yayınladıktan sonra bu içeriğin şüpheli olduğuna ve bilimsel bir eserde bir olayın belli bir tarihte olduğuna ya da olayın ne olduğuna ilişkin bir kanıt olarak kullanılamayacağına herkes tanık olacaktır. Herkes tabi ki belge üzerinde istediği yargıyı da oluşturabilir.

Şimdi bu belgeden bu kadar çok söz ettikten sonra, Ganiz’a göre Demirci Mehmet Efe’nin Jandarmaları öldürdüğü ancak Akcan’a göre 10 Haziran 1919’da Demirci Mehmet Efe Bozdoğan Kasabası’nı bastığı, Jandarmaların elinden silahını aldığını ve kasabadaki mahkumları maiyetine aldığını belirttiği cümlelerin dayanağı olan “BOA. DH. KMS. DN. 53-4, VN 19” numaralı belgenin gerçekte ne dediğine bakabiliriz. “BOA. DH. KMS. DN. 53-4, VN 19” numaralı belge şöyle:



Şimdi belgenin satırlarının yanına Türkçe ifadeleri vermiş olmakla birlikte belgenin bütününe aktaralım:

Dahiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti

Aydın Vilayet-i Aliyyesine

Tarih-i tesvid: 17 Kanunuevvel sene 35

(1)Bozdoğan kasabasının Demirci Mehmed Efe tarafından basılıp mevcut jandarmadan ikisinin (2) katil ve ikisinin cerh edilerek silahlarının alındığı ve hükümetin iskat (3) ve mevkufinin tahliye olduğu 13 Kanunuevvel sene 335 tarihli telgraf-name-i alilerinde (4) beyan olunmakta ise de Aydın Jandarma Tabur Kumandanlığından Harbiye Nezaret-i Celilesine (5) cevaben çekilen telgraf-namede vakanın denildiği yolda olmayıp Yunanilerin İzmirli (6) işgal ettiklerinin ertesi günü mücahid ve iane tedariki için diğer kazalara (7) gidildiği sırada oraya da uğranıldığı ve binaenaleyh aradan yedi ay kadar zaman (8) geçmiş olan bir hadisenin yeni olmuşçasına şimdi bildirilmesi sebebi anlaşılacağı (9) işaret olunmasına nazaran hakikat-i halin izbarı mütemennadır ol babda.”²⁰

Belge 17 Aralık 1919 tarihinde Dahiliye Nezareti'nin Aydın Vilayeti'ne yazdığı bir yazıdır. Belgenin devlet kurumları arasındaki bir dolaşımın son safhası olduğu da anlaşılmaktadır. Şöyle ki 1-Bu belgeden önceki bir tarihte Aydın Vilayeti konuyu Dahiliye Vekalaeti'ne yazmıştır. 2-Dahiliye Nezareti ise konunun mahiyetini öğrenmek ve bilgi almak için Harbiye Nezareti'ne yazmıştır. 3-Harbiye Nezareti de konuyu tahkik için Aydın Jandarma Tabur kumandanlığına konuyu sormuştur. 4-Aydın Jandarma Tabur kumandanlığı da konunun vilayetçe bildirildiği gibi olmadığını ve olayın 7 ay öncesinde olmasına rağmen şimdi olmuş gibi gösterildiği ve farklı bir şekilde cereyan ettiğine dair Harbiye Nezareti'ne bilgi vermiştir. 5-Harbiye Nezareti ise aldığı bilgiyi Dahiliye Nezareti'ne iletmiştir. 6-Son olarak Dahiliye Nezareti konuyu Aydın Vilayeti'ne yazarak tahkikini istemiştir. Yukardaki belge işte bu son aşamanın belgesi olup 17 Kanunuevvel 1335 (Aralık 1919) tarihlidir.

Görülüyor ki belgede “olmuş” bir olay için kesin bir kanıt getirecek bir içerik yoktur. Bir kere olayın olduğu yerden (Bozdoğan'dan) merkeze yazılan bir yazı değildir. Bu anlamda olayı anlatan bir haber verme niteliği olan belge olmadığı gibi olayın üzerinden 7 ay geçtikten sonra yapılan bir

²⁰ Belge halen Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nin internet sorgulamasında aynı kodla görülebilmektedir. (Erişim Tarihi: 2 Haziran 2020). Belgenin okunması için yardımlarını esirgemeyen dostum Doktora Öğrencisi Fatih Çil'e sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

yazışmalar dizisinin son halkasıdır. Bir iddia ve onun yalanlanmasından söz eden bir belgedir. Bu belgeye dayanarak “10 Haziran 1919’da Bozdoğan Kasabası’nı basmıştır. Kasabadaki mahkumları maiyetine alan Demirci Mehmet Efe, jandarmanın elinde bulunan silahları da götürmüştür”. yargısına varılamaz. Çünkü “vakanın denildiği yolda olmayıp” ifadesi ile bu iddialar yalanlanmaktadır. İkincisi olaydan 7 ay sonra düzenlenmiş üstelik iddiaları yalanlayan bir belge 7 ay önceki bir olay için nasıl kanıt olarak kullanılabilir? Bunun bilimsel yöntemle ve bilimsel etikle bir ilgisi var mı? Ganız’ın belgeyi hiç görmeden sadece eski adıyla Başbakanlık Arşivi’nin internet sitesinde belgenin sınıflanma başlığına bakarak tezinde dipnot olarak yararlandığı anlaşılıyor. Çünkü belgenin internet sitesindeki sınıflandırma başlığı şöyle: “Demirci Mehmet Efe çetesinin Bozdoğan Kasabasını basarak jandarmayı katl ve yaraladıkları, silahlarını aldıkları, adli hiçbir muamelenin yapılmadığı, asayişin sağlanamadığı”

Görüldüğü gibi belgenin sınıflandırma başlığı sanki jandarmalar öldürüldüğü ve silahlarının alındığı bilgisini veriyor gibi bir izlenim vardır. Oysa belgenin özetinin belgenin ilk cümlelerinden yola çıkılarak hazırlanmış olması, içeriğe ulaşmayıp sadece başlığa bakan araştırmacıyı (Ganız’ı) yanıltmıştır. Ganız’ın tezini yazdığı 2007’de arşivin başlıklarına internetten ulaşılabilirdiği halde belgelere erişim yapılamıyordu, bizzat arşive gitmek gerekiyordu. Büyük olasılıkla Ganız bu belgenin sadece başlık kısmını kullanarak bu belgeye atıfta bulunmuştur. Akcan ise belgeyi okumuş olsa bile yanlış yorumlamıştır. Çünkü Demirci Mehmet Efe’nin bu belgeye dayanarak Bozdoğan’dan mahkumları maiyetine aldığı ve jandarmanın elinden silahlarını aldığı çıkartılamaz. Çünkü belgede açıkça “vakanın denildiği gibi olmadığı” yazmaktadır. Bu belge bir yalanlama belgesidir ve Aralık 1919’a aittir. Olaydan 7 ay sonrasında yazılmıştır. Bu durumda bizim bu belgenin Akcan tarafından kullanımına ilişkin yöntemsel hata değerlendirmemizin doğru olduğu görülmektedir. Öyleyse bu belgeden Akcan, Bozdoğan’a gelen Demirci Mehmet Efe için “Kasabadaki mahkumları maiyetine alan Demirci Mehmet Efe jandarmanın elinden bulunan silahları da götürmüştür” bilgisini nasıl çıkardığını açıklamak zorundadır.

Diğer önemli bir nokta ise bu belgede 10 Haziran 1919 tarihine yönelik bir ifade yoktur. Çok açıkça Yunanlıların İzmir’i işgalinin bir gün sonrasında geçen bir olaydan söz edilmektedir (“Yunanilerin İzmir’i işgal ettiklerinin ertesi günü”). Bu da 16 Mayıs 1919 tarihine denk düşer. Öyleyse 16 Mayıs 1919 tarihinde olmuş bir olayı bilgi olarak veren bir belge, Erol Akcan’ın kitabının 19. Sayfasında belirttiği gibi, olayın 10 Haziran 1919’da olduğuna ilişkin bir yargıya nasıl dayanak olarak kullanılabilir? Bu yöntemsel hatanın

da ötesindedir. Bu Erol Akcan'ın belgeyi yayınlamamasının nedeni olabilir mi? Sadece soruyorum. Belki de belgeyi ben yanlış değerlendirmişimdir. Belge ortada olduğuna göre herkes yorumunu yapabilir.

İlginç olan bir nokta daha var. Erol Akcan *Reddiye* yazısında şöyle bir cümleye yer vermektedir: “*Öncelikle herhangi bir konuda bilimsel makale yazmadan önce, yapılacak ilk iş, sizden önce aynı konuda bir bilimsel çalışmanın yapıp yapılmadığına bakmaktır.*”²¹

Katılıyorum. Ancak Erol Akcan Milli Mücadele’de Demirci Mehmet Efe (1919-1920) başlıklı bir eser yazmaya koyulduğunda nedense Hakkı Gürkan Ganız’ın kendi çalışmasından önce (2007’de) yapılmış *Milli Mücadele Başlarında Aydın Sancağı (1919-1920)* başlığını taşıyan tezine bakmamıştır (eserinin kaynakçasında bu eser yoktur). Oysa Aydın’ı kapsayan Turan Akkoyun’un *İstiklal Savaşı’nda Aydın Kuva-yı Milliyesi* adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezi Erol Akcan’ın eserinin kaynakçasında vardır. Demek ki bilim insanı bir seçim yapabilir, konusuyla dolaylı olarak ilgili olan iki tezden birini kaynak olarak alıp diğerini almayabilir. Öyleyse yukarda Erol Akcan’ın ifadesi “Demirci Mehmet Efe ile ilgili değerlendirmelerde bulunan **bütün önceki** çalışmalara bakma” anlamına gelmemektedir. Bunu netleştirelim. Ama ben *Yaklaşım Farklılıkları Açısından Demirci Mehmet Efe’nin Kuva-yı Milliye’ye Katılışı ve Kuva-yı Milliye Bünyesindeki Faaliyetlerinin Niteliği* adlı makalemi yazarken hem Erol Akcan’ın hem de Hakkı Gürkan Ganız’ın çalışmalarına baktım. Ganız’ın tezinin bir bölüm başlığı şöyledir: “**2.7. Demirci Mehmet Efe’nin Milli Mücadeleye Katılması**”²²Bunun anlamı nedir? Şudur: Bir bilim insanı “*Görüldüğü üzere , Sıtkı Aydınel dahil olmak üzere Demirci Mehmet Efe’nin Kuva-yı Milliye’ye katılımını oldukça geç bir tarihe işaretleyen ve onun yaptığı bazı faaliyetleri eşkiyalığa matuf (atfedilmiş) olarak değerlendiren iddialar ilk defa bizim çalışmamızda kabul edilmemiş ve Demirci Mehmet Efe’nin Kuva-yı Milliye’ye katılımı ile ilgili farklı bir yaklaşım geliştirilmiştir.*”²³ gibi büyük bir iddiayı içeren bir ifade kullanırken bu iddianın konusu olan Demirci Mehmet Efe’nin Kuva-yı Milliye’ye katılımını bir başlık olarak ele alan daha önceki bir çalışmaya bakma gereği de duymamıştır. Bunu bilimsel kabul edebilir miyiz? Doğrudan konu ve iddia ile ilgili bir bölümü içeren daha önceki çalışmaya bakma gereği duymadan bir iddiayı ilk kez dile getirdiğini söylemek doğru değildir. Belki Ganız da bu konuda bir iddia ortaya koymuştur? Bir araştırmacı bir iddia ile ilgili “**ilk ben söyledim**” anlamında bir söylem geliştirirken (“ilk defa bizim

²¹ Akcan, “...Reddiye”, s. 450.

²² Ganız, a.g.e., s. 98.

²³ Akcan, “...Reddiye”, s. 451.

çalışmamızda...”²⁴), kendinden önceki **bütün** araştırmaları kullandığından emin olmalıdır. Akcan bunu yapmamıştır. Ben de bütün kaynakları okuduğumu iddia etmiyorum ama **bir şeyi ilk kez söyledim iddiasında da bulunmuyorum**. En azından Ganız’ın çalışmasını yakalayabildim. Sorun da dediğim gibi buradan çıktı. Bu kadar güçlü bir iddia için bilimsel yaklaşım daha büyük bir titizliği ve daha geniş bir kaynakça taramasını gerektirir. “*Bir bilimsel makale nasıl olmalıdır?*” diye öğrencilere bir makale okutulacaksa bu öğrencilere bunu da hatırlatmak istiyorum. Eğer Akcan, Ganız’ın tezinin ilgili bölümünü okusaydı aynı belgenin farklı okunuşu konusunda Ganız’la da bir hesaplaşmaya girebilir ve bu durumda eminim ki bu belgenin doğru okunuşu (değerlendirilişi) olarak belgeyi yayınlardı.

Erol Akcan’ın “BOA. DH. KMS. DN. 53-4, VN” nolu belgeyi kitabının 19. Sayfasında 66. Dipnot olarak verirken ilginç başka bir nokta daha var. Bu dipnotta bu belgenin devamında “;”işaretinden hemen sonra “ATASE Arş, KN.332,GN.83, BN:6/1” belgesi var. Dolayısıyla Akcan’ın kitabındaki “*10 Haziran 1919’da Bozdoğan Kasabası’nu basmıştır.*” ifadesinden sonra kullanmadığı ve “*Kasabadaki mahkumları maiyetine alan Demirci Mehmet Efe, jandarmanın elinde bulunan silahları da götürmüştür.*” ifadesi bu cümleye düşülen 66. dipnotta bir değil iki belgeyle desteklenmiş durumdadır.

Bu durum başka soruları da doğurmaktadır: İki ayrı kurumda iki ayrı belge mi var? Yoksa biri asıl diğeri fotokopisi mi? Aynı konuya iki belge birden referans verilmiş. Acaba “*10 Haziran 1919’da Bozdoğan Kasabası’nu basmıştır.*” ifadesi için “BOA. DH. KMS. DN. 53-4, VN” kodlu belge ve “*Kasabadaki mahkumları maiyetine alan Demirci Mehmet Efe, jandarmanın elinde bulunan silahları da götürmüştür.*” ifadesi için “ATASE Arş, KN.332,GN.83, BN:6/1” kodlu belge mi kullanılmış? Her iki belge de kitabın “Ekler” kısmında yer almadığı için bilemiyoruz. Eğer art arda gelen iki cümle için bir belge, diğeri için diğeri belge kullanılmışsa bize göre her cümleden sonra ayrı bir dipnot ile bu iki belgeye ayrı ayrı atıf yapılması daha doğru olurdu. Eğer böyleyse bunun da yönetsel bir hata olduğunu not etmek istiyorum.

Son olarak bu noktada bir konuyu daha açıklığa kavuşturmak istiyorum. Benim makalemdeki temel sorunsalım salt Demirci Mehmet Efe’nin Milli Mücadele’ye ne zaman katıldığını saptamak değildi. Her ne kadar makale başlığında Demirci Mehmet Efe’nin adı geçmekteyse de asıl sorunsalım başlığın ikinci cümlesi olan Kuva-yı Milliye bünyesindeki faaliyetlerinin niteliğiydi. Bunu da makalemde şöyle işaret etmiştim:

²⁴ Akcan, “...Reddiye”, aynı yer.

“Demirci Mehmet Efe’ nin Kuva-yı Milliye’ye katılımı tek başına çok önemli bir olay olarak değerlendirilmeyebilir. Bu makale ile sadece belirli bir kişinin Kuva-yı Milliye’ye ne zaman katıldığı gibi tarihsel açıdan çok da değerli sayılamayacak bir bilginin ortaya konulması değil, bir örnek olay çerçevesinde, bir tarihsel olayın, iki farklı açıklama, daha doğrusu iki farklı Kuva-yı Milliye tanımı ya da anlayışı içinde nasıl yer aldığına ve yorumlandığına ilişkin kuramsal bir tartışmanın ortaya konması hedeflenmiştir. Dolayısıyla sonuçta “Demirci Mehmet Efe Kuva-yı Milliye’ye ne zaman katıldı?” sorusuna vereceğimiz yanıtlar “Kuva-yı Milliye’den ne anlıyoruz?” sorusuna da yanıt anlamına gelecektir.”²⁵

Demek ki asıl sorun Kuva-yı Milliye’yi nasıl tarif edeceğiz ve nasıl niteleyeceğiz. Demirci Mehmet Efe, bu sorunsal için bir vesiledir. Akcan ilk olarak bulduğunu, gördüğünü söylediği ne ise bu onuru, prestiji ona bırakıyorum. Hiç böyle bir iddiam yok. Benim amacım genel kabul görmüş paradigmaya karşı olsa bile sadece olgulardan hareket ederek bilimsel gerçeği uygun kavramlarla ifade etmektir. Olgular paradigmanın kavramlarına uymuyorsa olguları görmezden gelelim, eğelim bükelim anlayışı benim anlayışım değildir. Benim bilim anlayışım gördüğüm gerçeği söylemektir. Olgular geçerli paradigmaya uymuyorsa ve paradigmanın kavramları olgulara uymuyorsa kavram sepetimiz değiştirilir ve paradigma eleştirilir. Benim makalemle Erol Akcan’ın tezini ve *Reddiye*’sini art arda okuyanlara önerim bu bakışla bir okuma yapmalarıdır.

3-Erol Akcan’ın “Bir Polemik Yazısı Nasıl Olmamalıdır” Örneği Olarak “Ali Ulvi Özdemir’e Reddiye” Başlıklı Yazısının Genel Bir Eleştirisi

Reddiye başlığı ve yazısı akademik yazında çok sık karşımıza çıkan bir başlık ve içerik değildir. Eleştiri her zaman yapılır. Nitekim ben de Akcan’ı *Yaklaşım Farklılıkları Açısından Demirci Mehmet Efe’nin Kuva-yı Milliye’ye Katılımı ve Kuva-yı Milliye Bünyesindeki Faaliyetlerinin Niteliği* adlı makalemde eleştirdim. Şimdi bu *Reddiye* yazısı üzerine genel eleştirilerimi yazıyorum:

1- *Reddiye* yazısı hiçbir ara başlığı içermeyen, yekpare bir yazıdır. Bilimsel bir eleştiri yazısı eğer bu kadar uzun tutulacaksa bana göre bölüm bölüm düzenlenseydi içinde savunulan “bilimsellik” daha belirgin olurdu.

²⁵ Özdemir, a.g.m., s.201.

2-Başlığı bir bilimsel metinden beklenmeyecek derecede hatalıdır. Bunu 1.bölümde değerlendirdim.

3-Akcan'ın *Reddiye* yazısı, kendini kişisel olarak savunma ve benim getirdiğim kişisel eleştirileri çürütme ya da eleştirilerime karşı-eleştiriler getirme çabası ile genel olarak Kuva-yı Milliye konusundaki görüşlerimin eleştirisini birbirine karıştırmıştır. Bunu da ayrı başlıklar halinde ve kişisel olanla genel yaklaşım farklılıklarını birbirinden ayırarak yapsaydı daha iyi (daha “bilimsel”) olacaktı.

4-Bilimsellik eleştirisi ile başlayan bir yazıda eleştiriyi yazma nedenlerinden biri olarak “Kuva-yı milliyecilerin aziz hatırasına olan saygı ve minnet duygusu” nun sayılmasını bilimsel bulmuyorum. Bu ifade bilimsel değildir. Bir bilim insanı duygularıyla hareket edemez. Kuva-yı Milliye’ye minnet ve saygı duyan birisi Kuva-yı Milliye’ye olgusal yaklaşamaz. Baştan bir inanç alanı varsa, bir kabul varsa bilimsel olarak neyi araştırıyoruz? Araştırmaya gerek yok ki... Gerçeği zaten biliyoruz demektir. Bir bilimadamı önyargıları ne olursa olsun, olguların onu baştaki inanç ve kabullerinden daha farklı bir yere götürmesine açık olmalıdır.

5-Bir eleştiri yazısı bilimin olgusal ifade tarzına sahip olmalıdır. Alay ve hakaret içeriği bilimsellikle bağdaşmaz. Ben makalemde Erol Akcan'ın da *Reddiye*'de alıntıladığı şu ifadelere yer vermişim:

*“Tarihsel olguları yerli yerine oturturken güncel siyasetin ve duygusallığın dışında kalıp bütünüyle bilimin kendi iç mantığı ve dürüstlüğüyle hareket etmek, olgulara bağlı kalmak esastır. Kuva-yı Milliye kavramının çok daha sonra ve günümüzde daha idealist bir anlam kazandığı doğrudur. Ama tarihsel olayları ve bu olaylara denk düşen kavramları tarihin bir bilim dalı olduğunu unutmadan yorumlamak gerekir.”*²⁶

Akcan, bu ifadeleri “*Ne kadar güzel sözler değil mi?*”²⁷ diyerek alaycı bir ifadeyle karşılıyor. Bu “bilimselliğe” yakışır bir tavır değildir.

6-Akcan yukardaki alıntıdaki genel eleştirim üzerine almış görünüyor. Doğrudur. Yukarda makalemde aldığım kısımda tam da Erol Akcan'ın 4. Maddede belirttiğim tutumunu, genel bir tutum olarak eleştirmiştim. Akcan alaycı bir ifade ile “*Ne kadar güzel sözler değil mi?*” dedikten sonra buradaki Kuva-yı Milliye kavramının bu sözcük takımının günümüzde kazandığı ve tamamen siyasi bir işlev gören “birleştirici” anlamını, benim tarihsel olarak

²⁶ Özdemir, a.g.m., s.236.

²⁷ Akcan, “...*Reddiye*”, s. 450.

belli bir dönemdeki, Milli Mücadele dönemindeki, Kuva-yı Milliye kategorimle özdeşleştiren anlayışa yönelttiğim eleştirilerimi karşılamıyor. Benim asıl sorunsalım buydu. Akcan bu alıntıdan sonra bu konudaki eleştirilerime yanıt vermeden, farklı bir bilimsel eleştiri getiriyor ve benim daha önceki çalışmaları atıfsız ya da refanssız kullandığım konusuna geçiyor. Benim makalemin temel sorunsalını oluşturan ve tarihsel olana yönelttiğim eleştirileri, günümüzde Kuva-yı Milliye ile ortaya çıkan imaja yönelmiş sayan anlayışı eleştirmem konusunda sessiz kalıyor. Bu alıntıdan sonra “*Pekala, Özdemir makalesini kaleme alırken bu ilkelere riayet etmiş midir? Maalesef hayır.*” diyor. Alıntıda belirttiğim hususlar konusunda bir söz söyleyecek diye beklerken başka bir konuya geçip, “*Öncelikle herhangi bir konuda bilimsel makale yazmadan önce, yapılacak ilk iş sizden önce aynı konuda bir bilimsel çalışmanın yapıp yapılmadığına bakmaktır.*”²⁸ demektedir. Bu cümleyi yazıp devam edilecekse, benim alıntıyla yola çıkmanın nedeni nedir? Yok alıntıya yer veriyorsunuz ve bir de alaycı bir ifade kullanıyorsanız neden alıntıda belirttiğim hususlara değinmiyorsunuz ve kendi görüşünüzü dile getirmiyorsunuz? Nitekim *Reddiye*'nin devamı okunduğunda Erol Akcan'ın kesinlikle tam da bu alıntıda hedeflenen anlayışın temsilcisi olarak tavrı aldığı ve söz söylediği anlaşılmaktadır. Neden benim alıntımı yazınıza alıp yanıtız bırakıyorsunuz? Bu ilkelerle benden önce yapılan çalışmalara bakma gerekliliği ilkesinin ne ilgisi var? Bu haliyle ilişkisiz bir alıntıya yer verilmiştir. Dolayısıyla alıntı sadece “*Ne kadar güzel sözler değil mi?*” şeklinde bir alaycı ifade kullanılmasına hizmet etmektedir. Bu tutum bilimsel değildir. Kendi deyişiyle “bilimsel etiğe” uygun düşmez.

7-Bir bilim adamının belli bir tavrını özel olarak eleştirdiğimizde o eleştirinin nedeni olan eksikliğin sanki o bilim adamının her yerde ve her eylemde bütün kişiliğin bir parçası olduğunu söylemişiz gibi değerlendirmesi doğru değildir. Daha açık konuşursak ben Erol Akcan'ı hiçbir yerde “yöntem bilmemekle” suçlamadım. Sadece eserinin bir yerindeki bir dipnot kullanımının (kitabının 19 sayfasındaki 66 numaralı dipnot) hangi cümlenin dayanağı olduğunun belli olmaması yönünden eleştirdim. Bu eleştirimin arkasındayım ve bunu bu yazımın 2. bölümünde açıkladım.

²⁸ Akcan, “...*Reddiye*”, aynı yer.

4-Erol Akcan'ın *Reddiye* Yazısındaki Bilim Dışı ve Kişisel Karalama Çabalarına ve Benim Makalemde Belirttiğim Konular Hakkında Ortaya Attığı İddialara Karşı Yanıtlarım

Erol Akcan *Reddiye* yazısında benim Atatürk Yolu Dergisi'nin 62. Sayısında (Bahar 2018) yayımlanan *Yaklaşım Farklılıkları Açısından Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye'ye Katılışı ve Kuva-yı Milliye Bünyesindeki Faaliyetlerinin Niteliği* adlı makalemin “bilimsel makale olmadığını” söylüyor. Bu kabul edilemez. Erol Akcan'ın bir bilimsel eleştiriyi kişiselleştirerek hemen bu eleştirinin yer aldığı bir makaleye “bilim dışı” etiketi koyması başlı başına bilim dışı bir davranıştır. Makalemin “Bilimsellik adına, bilimsel yol ve yöntemlerin dışına çıkararak²⁹” yapılan bir yayın olarak nitelenmesi de bilim dışı, kolaycı ve havada kalan bir yaklaşımdır. Bilim adamının tarihsel kişilere “minnet” duygusuyla yaklaşmak zorunluluğu yoktur. Adolf Hitler'e kimse minnet duygusu duymaz ama bu tarihsel kişiliği bilimin konusu/nesnesi yaparak inceleyebilir, hakkında düşünce üretebilir, yayın yapabilir. Benim Türk tarihindeki kişilere, bu kişiler hayatlarının bir döneminde yararlı işler yaptı diye hayatların baştan sona her dönemde yaptıklarına “minnet” duyma zorunluluğum da yoktur.

Demirci Mehmet Efe, bana göre hayatının bir döneminde ülkenin düşman işgalinden kurtuluşunda ve isyanların bastırılmasında yararlı işler yapmış bir kişidir. Bu ona bugün minnet duymamız için yeterli olamaz. Çünkü hikayenin sonu önemlidir. Çerkes Ethem de ülkenin düşman işgalinden kurtuluşunda katkıda bulunmuştur. Ama 1. İnönü Savaşı sırasında ve sonrasında yaptıklarını nereye koyacağız? Hayatının bu ikinci kısmını görmezden gelip hayatının “yararlı” işler yaptığı dönemi mi sadece “minnetle” anacağız. İzmir Suikastinde asılanlara nasıl bakacağız? Bir zamanlar TBMM çatısı altında Mustafa Kemal ile birlikte “yararlı” işler yapan ama sonradan “düşmanca” işler yapan kimse yok mu yakın tarihimizde? O zaman ne yapacağız? İlk dönemde yaptıklarından ibaret bir hayat öyküsüne mahkum mu kalacağız makale yazmak için ya da bu kişileri kategorize etmek için? Bu mu bilimsellik?

Bir diğer nokta da şu: Erol Akcan'ın *Reddiye* yazısında belirttiği gibi Demirci Mehmet Efe'nin ülkemizin düşman işgalinden “kurtuluşu”na katkısını anladık diyelim, Demirci Mehmet Efe'nin “ülkenin kuruluşunda”³⁰

²⁹ Akcan, “...*Reddiye*”, s. 449.

³⁰ “...ikincisi ise bu ülkenin düşman işgalinden kurtuluşunda ve kuruluşundakatkısı bulunan Demirci Mehmet Efe başta olmak üzere Kuva-yı Milliyecilerin...” Akcan, “...*Reddiye*”, aynı yer.

nasıl bir rolü olduğunu, nasıl bir katkı sağladığını söylemesi gerekiyor. “Ülkenin kuruluşu” ndan ne anlıyoruz? Yeni bir devletin, Türkiye'nin kuruluşu diyorsak ve kabaca Saltanat'ın kaldırılışı sürecinden bir kuruluş başlatırsak bu süreçte Demirci Mehmet Efe'nin katkısı nedir, anlayamadım. Demirci Mehmet Efe'nin Türkiye'nin kuruluşundaki katkılarını bilimsel olarak açıklamasını Erol Akcan'ın başka bir yazısında bekliyoruz. Nitekim yazdığı bir makale Demirci Mehmet Efe'nin Milli Mücadele'den sonraki hayatı üzerinedir.³¹ Bu makaleyi okudum. Acaba Demirci Mehmet Efe'nin ülkenin “kuruluşunda” nasıl katkısı olmuş diye baktım. Makale 5 Eylül 1922 tarihinde Demirci Mehmet Efe'nin Nazilli'yi Yunan işgalinden kurtaran milli kuvvetler içinde olduğunu söyledikten sonra “sırasıyla” bazı olayları aktarmaktadır. Bu olayların ilki 12 Mart 1925 tarihinde İzmir'de gerçekleşen bir suikast girişimidir.³² İkinci olay ise 1930 yılında Demirci Mehmet Efe'ye açılan bir davadır.³³ Son olarak 1946 yılı tarihi verilen bir olaydan söz edilmektedir.³⁴ Bu makalede Demirci Mehmet Efe'nin 5 Eylül 1922'den itibaren ülkenin “kuruluşu” adına yaptığı hiç bir olaydan söz edilmemektedir. O zaman ülkenin kurtuluşunu ve kuruluşunu iki ayrı kavram olarak ortaya koyan ve dolayısıyla iki ayrı dönem oluşturup Demirci Mehmet Efe'yi her iki dönemde de katkısı olan biri olarak sunmak ne kadar bilimseldir? “Kurtuluş” ve “Kuruluş” iki ayrı bilimsel kavramdır ve iki ayrı dönemi temsil eder.³⁵ Bizce de doğrudur. Bu durumda eğer Türkiye'nin “kuruluş” döneminde Demirci Mehmet Efe'nin bir katkısı olsaydı sanırım Erol Akcan “*Milli Mücadele'den Sonra Demirci Mehmet Efe*” başlığını taşıyan kendi yazdığı bir makalede bu katkıları belirtti. Öyleyse gerçekte

³¹ Erol Akcan, “*Milli Mücadele'den Sonra Demirci Mehmet Efe*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü' Atatürk Yolu Dergisi**, S.57, Güz 2015, s.1-16.

³² Akcan, “*Milli Mücadele'den Sonra...*”, s.5.

³³ Akcan, “*Milli Mücadele'den Sonra...*”, s.9.

³⁴ Akcan, “*Milli Mücadele'den Sonra...*”, s.10.

³⁵ Kurtulu/Kuruluş ayrımını yapan Bülent Tanör, Türkiye için “Kuruluş” ne zaman başladı sorusunu şöyle yanıtlıyor: “*Kurtuluş'tan sonra siyasal devrimin ikinci aşaması kendini gösterdi (1922-1924). Birinci dönemde siyasal devrimin okları dışa çevriliydi, emperyalizmi hedef elmişti. İkinci aşamada siyasal devrimin yönü içe çevrildi, Osmanlı monarşisini ve temel kurumlarını gözübe kestirdi. Şimdi amaç, onun ana kuruluşunu çöktürmek ve yeni ana kuruluşu pekiştirmekti. İlk aşamada daha çok ‘ulusal’ (anti-emperyalist) boyutlar veren siyasal devrim şimdi ikinci aşamasında ‘demokratik’ karakterler alacaktı. Bu oluşumun üç önemli kademesi vardır: Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyetin İlanı ve Hilafetin kaldırılması.*” Bülent Tanör, **Kuruluş (Türkiye 1920 sonraları)**, Cumhuriyet Gazetesi Yayını, Temmuz 1997, s.10. Görülüyor ki Bülent Tanör de “kuruluş”un (ikinci aşamanın) ilk etabı olarak Saltanat'ın kaldırılışını almaktadır. Bu durumda Tekrar soruyoruz: Demirci Mehmet Efe'nin bu kuruluş sürecindeki katkısı nerede? Olsaydı Erol Akcan “*Milli Mücadele'den Sonra Demirci Mehmet Efe*” başlıklı makalesinde gösterirdi. Bizim yanıtımız şu: Hiçbir yerde. Demek ki bilimsel kavramları ve olumlu yakıştırmaları olur olmaz kişiler için kullanamayız; “bilimsel” olmuyor çünkü!

olmayan “ülkenin kuruluşunda” ki bir katkıdan söz etmenin dayanağı ve anlamı nedir? Bilim insanı zaman zaman ilgilendiği konunun ya da kişinin etkisinde kalabilir. Erol Akcan Demirci Mehmet Efe’nin yaptığı eşkıyalıkları örtmesi bir tarafa yapmadığı katkıları da satır arasına ekliyor. Böylelikle Demirci Mehmet Efe’yi eleştirmenin aslında minnet duyulacak birini eleştirmek anlamına geleceğini ve sonuç olarak da Ali Ulvi Özdemir’in böyle vatan perver insanları yersiz yere eleştiren biri olduğunu vurgulamaya zemin hazırlıyor. Bu sayede de bizim “bilgi kirliliği” yarattığımızı söylemek için kendince dayanak bulmuş oluyor. Söylediğim her cümlenin arkasındayım ve bilim yapmanın, bilim insanının yaşadığı dönemin entelektüel ortamındaki egemen havadan ya da paradigmadan etkilenmeden, sadece gerçeklere bağlı kalması demek olduğunu biliyorum. Bir kirlilik varsa bu kirlilik, gücünü kalabalıktan alarak, güçlü olanın fikrini bilim diye sunmaktır.

Erol Akcan, günümüzde popülist ve tamamen güncel siyasetin basit birlik beraberlik söyleminin bir parçası olarak kullanılan “Kuva-yı Milliye” sözünü, tarihsel bir dönemin ürünü ve bütün hatası, eksigi ve gerçeğiyle değerlendirilmesi gereken bir eylemliliğin adı olan Kuva-yı Milliye ile karıştırarak, kavramın günümüzdeki imajını bana karşı kullanmaya çalışıyor. Böylece akademik camiayı da bana karşı kışkırtacağını sanıyor. Ben “*İnsanların çoğunluğu ya da günümüzdeki akademik çevrelerin büyük kısmı Kuva-yı Milliye’ye toz konudurmuyor, öyleyse ben de eleştirilerimi dile getirmeyeyim*” gibi bilimsel olmayan bir tavır içinde hiç olmadım. Bilakis gerçeği tam olarak ifade edememek benim en büyük korkumdur. Hele kamuoyundaki ya da güncel siyasetteki Kuva-yı Milliye imajının ne olduğuna bakayım öyle konuşayım kaygısı, bilimsel bir gerçeği sunarsam başıma iş gelir korkusu benim tavrım değildir. Bütün sözlerimin arkasındayım. Üstelik Foucault’un dediği gibi “bağlamından bağımsız hakikat yoktur”. Öyle metinden koparılmış alıntılarla benim Kuva-yı Milliye konusundaki görüşlerim tam yansıtılamaz. Bu konuda Demirci Mehmet Efe ile ilgili *Reddiye*’nin yazılmasına neden olan makalem dışında *Anılarda Batı Anadolu Kuva-yı Milliyesi*³⁶ ve *Milli Mücadele Döneminde Devlet Toplum İlişkisi ve Çeteciliğin Niteliği Üzerine Notlar*³⁷ adlı kitaplarıma da bakılması gerekmektedir. Bütün bu yazdıklarımın arkasındayım.

Gelelim Demirci Mehmet Efe’nin Kuva-yı Milliye’ye katılım süreci konusunda yaşadığımız tartışmaya ve Erol Akcan’ın *Reddiye* yazısındaki

³⁶ Ali Ulvi Özdemir, *Anılarda Batı Anadolu Kuva-yı Milliyesi*, Tarihçi Yayınevi, İstanbul 2007.

³⁷ Ali Ulvi Özdemir, *Milli Mücadele Döneminde Devlet-Toplum İlişkisi ve Çeteciliğin Niteliği Üzerine Notlar*, Akıl Fikir Yayınları, Temmuz 2018.

“bizim daha önce yaptığımız tespitleri ve vardığımız sonuçları sanki kendisininmiş gibi yansıtıyor” ifadesine³⁸. Öncelikle bu bilim dışı ve haksız bir suçlamadır. Neredeyse intihalle suçlanıyorum. Bu suçlamayı Erol Akcan’a iade ediyorum. Kaynaklarım ve değerlendirmelerim, yürüttüğüm mantık silsilesi ortada iken benzer bir sonuca varmışsak bu bilimin doğası gereğidir. Bilim tarihinde birçok buluş ya da saptamanın, benzer ya da farklı kaynaklar kullanan, farklı akıl yürütmeler sonucunda birbirinden habersiz olan farklı kişiler tarafından ortaya konulduğuna ilişkin örnekler vardır. Örneğin, ünlü düşünürler Wilhelm Leibniz (1646-1716) ve İsaac Newton (1643-1727) birbirinden bağımsız olarak diferansiyel hesabı bulmuşlardır.³⁹ Oysa Erol Akcan’ın temelsiz iddiasında bu olasılığa yer olmadığı gibi, çok zorlama, gerçek dışı ve yanıltıcı iddia söz konusudur. Makalemi okuyan herkes bunu rahatlıkla görür.

Bilimle uğraşan kişi kendi buluşuna çok değer veriyorsa, “ben buldum”, “ben tespit” ettim diye ortalığı ayağa kaldıracaksa makalesinde bu konuyu vurgular, sayfa altında bir dipnotta muğlak bir ifadeyi tespit diye sunmaz. İlk kez, bir dipnotta verilen ve sonradan başkalarına çamur atabilmek için büyütülerek “ben tespit” ettim diye yaklaşılan bir konuyla karşılaşıyorum. Çok önemli bir tespit yapmışsan niye dipnotta veriyorsun? Üstelik yapılan tespit nedir, net olarak ilk kez Erol Akcan’ın keşfettiği nedir? Böyle ucuz ithamlarla, centilmenlik dışı yakıştırmalarda bulunmak, kelimenin tam anlamıyla bilimsel ahlakın dışındadır. Üstelik beni kendisinin kullanmaya değer görmediği anı ve romanları kaynak olarak kullanmakla suçlayan Erol Akcan’ın kendisi. Ortada kendisinin kullanmadığı kaynaklara dayanarak ve ayrıca farklı bir bilgi (farklı bir tarih ya da dönem/farklı bir saptama) ortaya atan birine nasıl “benim tespitimi kendi tespitini diye kullanıyorsun?” denir? Böylesine ağır bir suçlamada bulunmak bilimsel makale yazmanın neresinde? “*Milli Mücadele’den Sonra Demirci Mehmet Efe*” adlı makalede olmayan kendi “tespiti”ni ancak benim makalem yayınlanınca önemsemesi samimi değildir. Bu tavrı da bu ucuz suçlamayı da reddediyorum.

Demirci Mehmet Efe’nin Kuva-yı Milliye’ye katılım süreci konusunu ele alışım daha önce de dediğim gibi sadece basit bir tarih saptama işi değildir. Hiç bu konuda “buldum”, “ben buldum”, “önce ben yazdım” tavrım olamaz. Beni ilgilendiren “*Demirci Mehmet Efe Eşkiyalığı bıraktıktan sonra Kuva-yı Milliye’ye katıldı*” ya da “*filan tarihte katılmış olamaz çünkü o tarihte henüz eşkiyaydı, banka soymuştu*” gibi ifadelerden yola çıkılarak bir katılım tarihi saptanması anlayışının yanlışlığını göstermekti. Bu

³⁸ Akcan, “...Reddiye, s. 449.

³⁹ Bryan Magee, **Büyük Filozoflar, Platon’dan Wittgenstein’a Batı Felsefesi**, Paradigma Yayınları, 2.Baskı, Ekim 2008, s. 94.

“birdenbire vatan savunması için geçmişini unuttu, bambaşka bir adam oldu” gibi bilim dışı anlayışı yermek temel amacımdı. Nitekim makalem büyük ölçüde eşkiyalık ile Kuva-yı Milliye arasındaki zıtlığı ortadan kaldırmaya odaklanmış bir makaleydi.

Erol Akcan diyor ki; “Özdemir’in makalesinin kaynakçasına ve dipnotlarına göz atıldığı zaman bizim bu konudaki eserimizi gördüğü ve fakat Demirci Mehmet Efe’nin Kuva-yı Milliye’ye katılımı ile ilgili tespitlerimizi görmezden geldiği fark ediliyor.”⁴⁰

Erol Akcan’ın Demirci Mehmet Efe ile ilgili makalemde ikinci kez anılması ve hakkında ilk kez bir bilgi notu yazılması benim makalemin 203. Sayfasında ve 5 numaralı dipnot ile olmuştur: “Bir Yüksek Lisans tezinde olayların tarihlerinin belirtilmemiş olması da düşündürücüdür. Erol Akcan da tezinde Yüzbaşı Mıgırdıç’ın Demirci Mehmet Efe’ye tokat atması olayının dolayısıyla da Askerlik hayatının hangi yıllara denk düştüğünü belirtmez. Bkz. Akcan, *a.g.e.*, s. 15”⁴¹

Görülüyor ki Erol Akcan’ı okumuşum ve onun eksiklerini yakalamışım. Bütün ulaşabildiğim konu ile ilgili kaynakları tarayarak “Oysa 1905 yılı bu tarihte 20 yaşlarında olan Demirci Mehmet Efe için askerlik hayatının başlangıcı olarak daha uygun bir dönemdir. Gerçekten de Demirci Mehmet Efe’nin İzmir Punta’daki Depo bölümünde askerlik yaptığı dönem 1905 yılına denk düşmektedir.” derken bir **çıkartım** yaptığım görülmektedir. Bilgi eksikliği mantıksal çıkarım yapmamıza engel değildir. Yoksa Demirci Mehmet Efe’ye 29 yaşında (1914’te) askerlik yaptırır ve bundan rahatsız olmazdık. Tek bir kaynak 1905’te askerlik yaptığını söylüyor ve tek mantıklı, tarihsel gerçekliğe uygun açıklama buysa bu kaynağı neden elimizdekilere göre en açıklayıcı dönem bilgisi saymayalım? Tarihsel dizilime uyuyor. Yanlışsa yanlışlamak için hala fırsat var. Bunu Erol Akcan’dan bekliyoruz. Yoksa bir romanın tarihsel dizilime ve dönemin matığına uygun bilgisini yok sayıp Erol Akcan’ın “resmi bir kurum” tarafından basılan yayınındaki gibi bu dönemi tarih bilgisi vermeden geçelim mi? Mantığa uygun tek bilgi bu. Yanlış diyorsanız buyrun kanıtlayın.

Burada şunu da belirtmek istiyorum; tarihçi herşeyin belgesini bulamaz, çünkü her şeyin belgesi yoktur; mantık örgüsünü de işin içine katmak zorundadır.⁴² Ben de bunu yaptım.

⁴⁰ Akcan, “...Reddiye”, s. 450.

⁴¹ Özdemir, *a.g.m.*, s.203.

⁴² François Georgeon’un 2.Abdülhamit’in tahta çıkış süreci ile ilgili bir cümlesi, tarihinin mantık yürütmesine örnek olarak verilebilir: “Murad tahta çıkar çıkmaz [2.Abdülhamit]

Şimdi yeniden Demirci Mehmet Efe'nin Milli Mücadele'ye katılımına dönelim. Bu konuda söylediklerim aslında sadece bir bilgi sorunu değil aynı zamanda bir yöntem sorunudur da.

Erol Akcan *Reddiye*'de Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye katılmasını eserinde iki alt başlık içinde değerlendirmiş: a) Hazırlık Aşaması,⁴³ b) Cepheye Katılması⁴⁴. Ben de makalemde “Kuva-yı Milliye'ye Katılım” çerçevesini kullanmışım. Erol Akcan “Hazırlık Aşaması” başlığını verdiği bir bölümü de bu üst başlığın içinde verildiğine göre Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye'ye katılması, ona göre Kuva-yı Milliye'ye katılmak için karar verdiği tarih olmalıdır. Ancak Erol Akcan *Reddiye*'de (derginin 450. sayfasında) Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye'ye katılımı ile ilgili tespitlerini aynen aldığımızı söylüyor (“*sanki kendisininmiş gibi yansıtıyor*” diyor). Bu durumda önce Erol Akcan'ın bir tarih vermesi gerekir. Onun mantığına göre de bizim bu katılım tarihi bilgisini “kendimizinmiş gibi” kullanmış olmamız ancak böyle mümkün olabilir. Ancak Erol Akcan'ın resmi bir kurum tarafından yayınlanan yüksek lisans tezinde “1.Hazırlık Aşaması” olarak belirttiği ilk aşamada Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye'ye katılımı olarak verdiği bir tarih yoktur. Sadece 61. dipnotta “*Sonuç olarak; Demirci Mehmet Efe'nin mücadelenin hazırlıklarına İzmir'in işgal edilmesinden hemen sonra başladığı ve bu konuda Nuri Bey ile bir görüşme yaptığı ve bu görüşmeden sonra mücadele için gerekli olacak olan 'iane ve mücahit' hazırlığına başladığını söyleyebiliriz.*”⁴⁵ diyor. Bu dipnotta uzun değerlendirmelerden sonra “Sonuç olarak” ifadesi kullanılıyorsa tespit bu ifadeden sonra gelen yargı olmalıdır. Yani Erol Akcan'ın iddiasına göre benim aldığım ama referans vermeden kullandığım bilgi bu. Peki bu tarih nedir? Uzun 61.dipnotta “sonuç olarak” hiçbir tarih bilgisi yok. Yuvarlak tarihler var: “*İzmir'in işgalinden hemen sonra*” ifadesi, tarih tespiti olarak tek ifade. Bu ifadeyi net bir tarih olarak alamayız. Ama her biçimde bu tarih Mayıs 1919 içinde olmalıdır. Peki ben kendi makalemde hangi tarihi veriyorum? Makalemde uzun uzun kendi kaynaklarımı değerlendirdikten sonra verdiğim açıklama şu şekilde:

İktidar sorununu ciddi ciddi düşünmeye başlamış olmalıdır.” François Georgeon, **Sultan Abdülhamit**, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2012, s. 74.Görüldüğü gibi Georgeon Abdülhamit'in iktidara getirilmeden önceki dönemle ilgili tutumuna ilişkin bir akıl yürütmeye bulunuyor, bir mantık örgüsü oluşturuyor. Bir belgeye dayanıyor mu? Bir tanıklığa atıf var mı? Yok. Ama elindeki malzemedeki böyle bir çıkarma yapmaktan çekinmiyor. Bizce bilim yapmak budur.

⁴³ Akcan, **a.g.e.**, s. 17.

⁴⁴ Akcan, **a.g.e.**, s. 247

⁴⁵ Akcan, **a.g.e.**, s. 18, 61 numaralı dipnotun son cümlesi.

“Bize göre Demirci Mehmet Efe Mayıs 1919 sonlarında Milli Mücadeleye katılmaya kesin karar vermiş ve ilk fiili adımı Haziran 1919’un ilk günlerinde atmıştır. Zeki Sarıhan da kronolojisinde sadece Şefik Aker’e dayanarak Demirci Mehmet Efe’nin Milli Mücadele’ye katılımını 11 Haziran 1919 günü olarak verir. Dolayısıyla Demirci Mehmet Efe’nin Mayıs 1919 sonu itibariyle Milli Mücadeleye katılma kararı alıp emrindeki efelerle buna uygun bir tertibat alarak 1919 Haziran ayının ilk günlerinde, en geç Haziran 1919 ortası itibariyle fiilen Milli Mücadele’ye katıldığı değerlendirilmesini yapabiliriz. Bu durumda her şekilde Demirci Mehmet Efe Milli Mücadele’ye katılma kararı verdikten sonra, Bozdoğan ve Nazilli’deki Ziraat Bankası ile Nazilli’deki Osmanlı Bankası’nı soymuştur. Dolayısıyla bu eylemler Demirci Mehmet Efe’nin Kuva-yı Milliye bünyesinde gerçekleştirdiği eylemlerdir.”⁴⁶

Görüldüğü gibi Erol Akcan’ın “İzmir’in işgalinden hemen sonra” ifadesi ile benim “Mayıs 1919 sonu itibariyle” ifadem aynı tarih gibi değerlendirilmektedir. Bu iki tarih aralığı arasında fark yoktur, aynıdır denilebilir mi?

Beni kendi bilgisini referanssız kullanmakla, tespitini kendi tespitim olarak sunmakla suçlayan biri çalışmasında açıkça bir tarih belirtmiş olmak zorundadır. Erol Akcan eserinde (bu kadar önemli bir buluşsa) neden açık bir katılım tarihi vermiyor da üstelik sadece eserinin 18. Sayfasındaki 61 numaralı dipnotta “Sonuç olarak...İzmir’in işgalinden hemen sonra” diyor? Bu ifadeyle net bir tarih vermeyen biri beni nasıl Demirci Mehmet Efe’nin Kuva-yı Milliye’ye katılım konusunda kendi verdiği bilgiyi referanssız kullanmakla “Demirci Mehmet Efe’nin Kuva-yı Milliye’ye katılımı ile ilgili tespitleri (mizi) görmezden” gelmekle ve “Dolayısıyla bizim daha önce yaptığımız tespitleri ve vardığımız sonuçları sanki kendisininmiş gibi yansıtmakla”⁴⁷ suçlayabilir? Bir kere “B-Demirci Mehmet Efe’nin Kuva-yı Milliye’ye Katılımı”⁴⁸ üst başlığının altına “1.Hazırlık Aşaması:” diye bir başlık açıp bu başlığın altında bir başlangıç tarihi belirtmeyip bu bilgiyi bir dipnotta (61.numaralı dipmot) üstelik “İzmir’in işgalinden hemen sonra” ifadesi ile verip belirsizliği sürdüren ve net bir tarih bilgisi vermeyen biri nasıl net bir tarih “tespiti” yapmıştır? Bu bir yöntemsel eksikliktir. Neredeyse ayrı bir başlık gerektiren bilgi bence metinde verilmelidir; dipnotta değil. Üst Başlık “B.Demirci Mehmet Efe’nin Milli Mücadeleye Katılması” ise ve bunu “Hazırlık Aşaması” ve “Cepheye Katılış” olarak ikiye

⁴⁶ Özdemir, **a.g.m.**, s. 234.

⁴⁷ Akcan, “...Reddiye”, s. 450.

⁴⁸ Akcan, **a.g.e.**, s. 17.

ayırırıyorsanız hazırlık aşamasının başlangıcı Kuva-yı Milliye'ye katılıştır. Başka türlü anlaşılabilir mi? Anlaşılabilir çünkü açıkça Erol Akcan "*Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye'ye Katılışını iki safhaya ayırarak incelemek gerekir*" diyor. Öyleyse bu Hazırlık aşaması, ilk aşama olarak Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye'ye katılım tarihini de yani haksız suçlamaya konu olan "tespit" in yapıldığı yer olmalıdır.

Oysa değindiğimiz gibi ortada tarih olarak bir tespit bile yok, belirsiz bir ifade var. Bir tespit bile yokken "*Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye katılışı ile ilgili tespitlerimiz*" ifadesi ne anlama gelebilir? "*Hemen sonra*" deyiminden ne anlamalıyız? Dikkat edin "tespit" denilen ifade yukarda da belirttiğim gibi "İzmir'in işgal edilmesinden sonra" bile değil, "*İzmir'in işgal edilmesinden hemen sonra*" biçiminde. İşgal 15 Mayıs 1919'da olduğuna göre bu tarihten "hemen sonra" olarak belirtilen bir tarihi kim nasıl "Mayıs sonu itibariyle" ifadesiyle aynı sayabilir? Türkçe bu kadar muğlak bir dil mi? Kim "hemen sonra" ifadesini 15 gün sonra olarak algılayabilir? Türkçe'miz o kadar zayıf mı? Ben bu ifadeyi kullanarak nasıl Erol Akcan'ın ifadelerini almış oluyorum? İnsanları yanıtmak ayıp değil mi? Bu mu bilimsel etik? Üstelik aynı tarihe gelsek ne olacak, ben kendi kaynaklarımın (Erol Akcan'ın kullanmadığı kaynakları da işin içine katarak) analizini yapmışım ve bu kaynaklar üzerinde titizlikle durarak üstelik makalemin ana metninde tartışarak bir sonuca ulaşıyorum. Kimsenin tespitlerini kendi tespitlerim gibi sunma adetim yoktur. Tam tersine kimsenin dile getirmeye cesaret edemeyeceği genel kabulleri sorgulama ve "Kuva-yı Milliye Paradigması" na karşı gelme adetim vardır. Bunu sürdürmeyi düşünüyorum.

5-Erol Akcan'ın Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye'ye Katılışı ile İlgili Çelişkileri

Şimdi gelelim Demirci Mehmet Efe'nin "Cepheye Katılması"na. Erol Akcan bu başlığı "*B-Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yı Milliye'ye Katılması*" üst başlığının altına ikinci safha olarak "*2.Cepheye Katılması:*" alt başlığıyla veriyor.⁴⁹ Burada da bir tarih arıyoruz. Hemen bölümün ilk paragrafının sonunda şu ifade aradığımız cümledir: "*Demirci Mehmet Efe'nin, sağkolu olan Sökeli Ali Efe ile 3 Temmuz 1919 tarihinde yapmış olduğu bu mukavemet hareketi onun cepheye katılışının gerçek tarihidir.*"⁵⁰

Bu durumda Erol Akcan'ın makalesine göre özetle şu sonuç çıkıyor: Demirci Mehmet Efe 15 Mayıs 1919'daki İzmir'in Yunan kuvvetlerce

⁴⁹ Akcan, a.g.e., s. 17

⁵⁰ Akcan, a.g.e., s. 24

işgalinden “hemen sonra” Kuva-yı Milliye’ye katılmaya karar veriyor. Yani en geç Mayıs 1919’un sonuna doğru Demirci Mehmet Efe Kuva-yı Milliye’ye katılma hazırlıklarına başlıyor ve 3 Temmuz 1919’da cepheye katılıyor. Bu durumda Demirci Mehmet cepheye katılmak için en az bir ay süren bir hazırlık süresi kullanıyor. Acaba neredeyse her gün işgallerin olduğu ya da geliştiği bir dönemde bu bir aylık uzun bekleme süresinde nasıl bir hazırlık yaptı? Kaç kişiyi topladı, silahlandırdı, hangi aşamdan sonra nasıl ve hangi güdülerle “tamam hazırlık bitti şimdi cepheye katılma zamanı geldi?” deyip bu kararı uyguladı? Bunları bilemiyoruz. Ama uzun bir hazırlık süresi geçirdiğini biliyoruz. Peki cepheye katılmasının gerçek tarihinin 3 Temmuz 1919 olduğundan emin miyiz? Oysa ilginç bir durum var. Erol Akcan, 4.bölümde söz ettiğimiz “*Milli Mücadele’den Sonra Demirci Mehmet Efe*” adlı makalesinin Giriş kısmında aynen şöyle diyor:

“Yakın tarihimizde, Kuva-yı Milliye’ye katılan ve vatanın kurtarılması uğrunda mücadele veren efeler hatırlandığında, kuşkusuz ilk akla gelecek isimlerden birisi Demirci Mehmet Efe’dir. İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edilmesinden hemen sonra mücadeleye hazırlanan Demirci Mehmet Efe, hazırlıklarını tamamladıktan sonra 11 Temmuz 1919 tarihinde Kuva-yı Milliye’ye dahil olmuştur”.⁵¹

Çok ilginç bir durumla karşı karşıyayız. Bir bilim insanı, kitabında belirttiği, tespit ettiği bir tarihi, daha sonra yazdığı bir makalede nasıl değiştirir? Üstelik bu tespit, bir başka bilim insanını haksız yere alıp referans göstermeden kullanmakla suçladığı, bu kadar değer verdiği ve titizlendiği bir tespitse. Bu makalemin 4. maddesinde belirttiğimiz gibi Erol Akcan kitabında Demirci Mehmet Efe’nin cepheye katıldığı tarih olarak 3 Temmuz 1919 olarak verirken daha sonra yazdığı makalede bu tarihi 11 Temmuz 1919 olarak vermekte sakınca görmüyor. Herkese bilimsel bir makale nasıl yazılır, nasıl yazılmaz dersi veren biri iki ayrı çalışmada aynı olay için iki ayrı tarihi nasıl verebilir? Bilimselliğin en önemli parçalarından biri tutarlılıktır. Şüphe duyanlar için iki ayrı çalışmadaki iki farklı tarih tespitini burada tekrarlıyorum:

1.Tarih: “*Demirci Mehmet Efe’nin, sağkolu olan Sökeli Ali Efe ile 3 Temmuz 1919 tarihinde yapmış olduğu bu mukavemet hareketi onun cepheye katılımının gerçek tarihidir.*”⁵² (Erol Akcan, **Milli Mücadele’de Demirci Mehmet Efe**, Çalışmanın yayın tarihi: 2014)

⁵¹ Akcan, “*Milli Mücadele’den Sonra...*”,s.1.

⁵² Akcan, **a.g.e.**, s. 24

2.Tarih: “İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edilmesinden hemen sonra mücadeleye hazırlanan Demirci Mehmet Efe, hazırlıklarını tamamladıktan sonra **11 Temmuz 1919 tarihinde Kuva-yı Milliye’ye dahil olmuştur.**”⁵³(Erol Akcan, “*Milli Mücadele’den Sonra Demirci Mehmet Efe*”, Çalışmanın yayın tarihi: Güz 2015)

İlk alıntının “B. Demirci Mehmet Efe’nin Kuva-yı Milliye’ye Katılması” başlığının altında verildiğini unutmamalıyım. Yani bir yıl arayla aynı kişi iki eser yayınlıyor ve aynı olay için iki ayrı tarih veriyor. Hangisi doğru? Kuşkusuz bir haftalık fark önemli olmayabilir. Ama bir kişiyi “Demirci Mehmet Efe’nin Kuva-yı Milliye’ye katılımı ile ilgili” kendi tarih tespitini “referanssız kullanmakla” ve “kendisininmiş gibi” almakla suçlayan biri tespitlerine özen göstermelidir. Üstelik ikinci bir ilginç nokta daha şu: Erol Akcan bu ikinci makalesinde “*11 Temmuz 1919 tarihinde Kuva-yı Milliye’ye dahil olmuştur.*” ifadesi için makalesinin ilk dipnotu olarak “Bilal Cura, Demirci Mehmet Efe, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İzmir 2004, s.57-58.” biçiminde bir dipnota yer veriyor. Burada ikinci ilginç noktaya geliyoruz. Bir bilim adamı kendi yaptığını iddia ettiği bir tespiti neden başka bir çalışmada kullanmaz? Başkasını haksız yere kullanmak suçlayacak kadar önemli bir tespitse bir bilim adamı tespitine değer vermeli ve diğer çalışmalarında da o tespiti atıf yapmalıdır. Kuşkusuz bilim adamları önemli bir buluş yapmışlarsa her durumda bu buluşlarının, hipotezlerinin ve tespitlerinin arkasında durmalıdır. Oysa burada Erol Akcan kendi tespitinin arkasında durmuyor, kendisinin, uzun araştırmalar sonucu yaptığı bir tespit yerine başka bir kaynağa referans veriyor. Acaba sonradan görüş mü değiştirdi? Önceki tespitinin sonradan yanlış olduğunu düşündü ve doğrusunu mu kullanmaya karar verdi? Öyleyse bizi neden bu “eski” “gözden düşmüş” tespitini referanssız kullanmakla suçluyor? Sonra tekrardan “eski görüş” değer mi kazandı?

Erol Akcan’a sormamız gereken soru şu: Size göre Demirci Mehmet Efe Kuva-yı Milliye’ye ne zaman katıldı? İlk çalışmanızda (tezinizde/kitabınızda) belirttiğiniz gibi 15 Mayıs 1919’da İzmir’in İşgali’nin “hemen sonrasında” hazırlıklarına başlayarak mı? Yine ilk çalışmanızda verdiğiniz 3 Temmuz 1919’da cepheye katılışla mı? Yoksa ikinci çalışmanızda (*Milli Mücadele’den Sonra...*) Bilal Cura’nın çalışmasına atıfla verdiğiniz 11 Temmuz 1919’da mı? Hangisi?

Erol Akcan’ın Reddiye yazısına yanıtlarım burada bitmiyor. Ancak *Atatürk Yolu* Dergisi’nin sayfalarını çok fazla işgal etmek istemiyorum. Burada yazdıklarım aslında *Rediye*’ye karşı yazdıklarımın yarısıdır.

⁵³ Akcan, “*Milli Mücadele’den Sonra...*”,s.1.

Dolayısıyla kaynakça kısmına da yer verememiş oldum. Ancak yanıtımın geri kalan kısımlarının sadece başlıklarına ve kısa açıklamalara vererek yazımı sonlandırıyorum.

6-Erol Akcan'ın Yazısına İlişkin Olarak Tarih Alanında Yapılan Çalışmalarda Belgelerin, Anıların ve Romanların Kullanımına İlişkin Görüşlerim ve Yanıtlarım

Bu konuda da değerlendirmelerim oldu ama uzun olduğu için burada yer veremiyorum.

7-Demirci Mehmet Efe, Denizli Faciası ve Genel Olarak Kuva-yı Milliye Hakkındaki Görüşlerim

A-Denizli Faciası Hakkında Söylenenler

Bu bölümde tamamına yer veremediğim görüşlerimin bir kısmı şunlar:

Erol Akcan, Demirci Mehmet Efe özelinde bütün Kuva-yı Milliye'cilere saldırdığımı düşünüyor. “*Demirci Mehmet Efe şahsında Batı Anadolu'da Yunan işgaline karşı mücadele veren Kuva-yı Milliyeciler*” hakkında toptan değerlendirme yaptığımı söylüyor. Bu doğru değildir. Örneğin Yörük Ali Efe hakkında söz söylemedim. Demirci Mehmet Efe, Çerkez Ethem gibi “Kuva-yı Milliyeci”lerin Yunan işgaline karşı yaptıkları yararlı işler yanında yaptıkları yağma, soygun, yargısız infaz ve katliam gibi hukuksuz eylemleri eleştirdim. Erol Akcan gibi görmezden gelmedim ve önemsiz göstermeye çalışıp Denizli Faciası⁵⁴ olarak tarihimize geçen ve insanların resmen koyun gibi boğazlandığı bir katliamı yapan Demirci Mehmet Efe için “*masum insanların öldürülmesine göz yumması*” demedim. Bilim insanı sözcüklerinin seçerken gerçeklere uygun davranmak zorundadır. Hitler için “*bir an aklımı yitirdiğinden Auschwitz-Birkenau toplama kampında Yahudilerin katledilmesine göz yumdu*” cümlesi tarihsel olarak ne kadar doğru ve bilimselse, Demirci Mehmet Efe'nin Denizli Faciası karşısındaki sorumluluğu için “*Bu olayda Demirci Mehmet Efe'nin hatalı kabul edilebilecek tek yanı, olay karşısında aklıselimini kaybedip,*

⁵⁴ Bu konuda özet bilgi için bkz. Bayraktar, **a.g.m.** Bugünkü modern bakışımıza göre *Denizli Faciası* içerdiği vahşet ve hukuksuzluk boyutu açısından “İnsanlığa Karşı Suç” kategorisinde bir eylemdir; küçümsenemez, sahiplenilemez, görmezden gelinemez ve meşrulaştırılamaz. Bu tür eylemlerin Milli Mücadele'nin çizgisi, önderliğinin yaklaşımı ve temel ideolojisi ile bağdaştırılması ve uyumlaştırılması da kabul edilemez. Bir vahşeti görmezden gelmek, göstermemeye çalışmak, göstereni işeret edip hedef durumuna getirmek gibi tutumlar da bilimsel ahlakla bağdaşmaz.

Denizli’de yargısız infaza gitmesi ve masum insanların öldürülmesine göz yummasıdır.”⁵⁵ demek de o kadar doğru ve bilimseldir. Denizli Faciası üzeri örtülemeyecek, hafifsenemeyecek bir vahşettir. Demirci Mehmet Efe de “göz yuman” değil 60 kadar kişinin boğazlanarak katliamı emreden bir numaralı sorumludur.⁵⁶

B-Kuva-yı Milliyi Bünyesindeki Bazı Çetelerin Hukuksuzlukları Hakkında Söylenenler

Bu noktada sadece şunları eklemek istiyorum:

Tarihçi hiçbir tarihsel kahramanın avukatlığını üstlenmemeli, hiçbir vahşete gerekçe üretmemelidir. Stephane Courtois’in şu sözleri bir tarihçi için rehber kabul edilmelidir:

“Tarihçi için hiçbir konu tabu değildir ve içinde olduğu durum ve her türlü baskı-siyasi, ideolojik, kişisel-onu bilgiyi gün ışığına çıkarmaktan ve olayların-özellikle de bunlar uzun süre boyunca ve istenerek arşivlerin ve belleklerin karanlık köşelerinde kalmışsa-açıklanması yolundan alıkoymamalıdır.”⁵⁷

Sonuç

Bu yazı, Erol Akcan’ın Ali Ulvi Özdemir’e *Reddiye* adlı yazısındaki bilim dışı yaklaşıma karşı bir yanıt hakkı olarak ve aynı zamanda Denizli Faciası örneğinde Demirci Mehmet Efe gibi, Çerkez Ethem gibi Kuva-yı Milliye bünyesindeki bir dönem yararlı işler yapmış çetecilerin insanlık dışı, hukuk dışı eylemlerinin eleştirisi için ve tartışmaya bir katkı olsun diye yazıldı. Bu eylemlerin eleştirisi, Kuva-yı Milliye’yi eksiltmez, değerden düşürmez. Tam tersine Kuva-yı Milliye kavramını bu eylem ve kişilerden ayıklama, Milli Mücadenin hangi zorluklara karşı kazanıldığı vurgusu için sağlam bir dayanak oluşturur.

Gerçeklerinin üzerini örtmek, örtüyü kaldırarak eleştirmek ve hedef göstermek, bilimin, bilim adamının işi değildir. Tarihinin görevi gerçekleri bulmak, gerçekleri dile getirmek ve bu gerçeği uygun kavram ve sözcüklerle yazmaktır. Daha iyi bir gelecek için ve *“Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanı şaşırtacak bir mahiyet alır”* sözü ile *“En hakiki yol gösterici bilimdir”* sözlerini rehber edinenler için başka da bir yol yoktur.

⁵⁵ Akcan, **a.g.e.**, s. 167.

⁵⁶ Denizli Faciası’nda öldürülenlerden isimleri saptananlar için bkz. <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211862/milli-mucadele-de-denizli.html> (Erişim Tarihi: 28.Mayıs.2020)

⁵⁷ Stephane Courtois, *“Komünizmin Suçları”*, **Komünizmin Kara Kitabı**, Doğan Kitapçılık, 1.Baskı, Mart 2000, s.46.

